

«Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ!»

ЭН СИЭЛИ

12+

2019 сыл
Бэс ыйын
13 күнэ
Чэппиэр
№ 23 (10708)

1935 сыл алтынны 5
күнүгэр төрүтэммитэ

Нам улууһун хаһыата

1996, 2005, 2009 сылларга
«Сыл бастыг хаһыата»

**БЭҕЭНЭЭ...
БҮГҮН...
САРСЫН...**

Улуус баһылыгын
мунһабыттан
бэлиэтэһиннэр

2018 сылга ытыллыбыт Уһук Илинги байаннай уокурук учениетыгар ситиһилээхтик, көхтөөхтүк кыттыыны ылбыт саппаас буйууннарга: Е.Е. Гоголевка, П.Н. Оконешниковка, М.В. Новгородовка улуус военкома мэтээллэри туттарда.

Оҕо саадтарын көрүү РФ конкурсулар биһиги улуус-путуттан Кириэс Кытыл «Сарыал» уонна Граф Бизэргин «Ромашка» оҕо саадтара образцовай дьэн ааттаннылар.

Дьону быһааһынна хорсун быһыыны көрдөрбүт А.Ш. Ядрихинскайга, А.А. Ядрихинскайга, А.В. Каминга, С.А. Козыренкага, Нам 2-с N-дээх оскуолатын үөрэнээччитигэр Арслан Куличкингга улуус-пут баһылыга Юрий Слепцов «Махтал суруктары» туттарда.

Модукка, Үөдэйгэ турбут баһаардар туһааннаах нэһиликтэр, лесничество, «Якут-лесресурс» тэрилтэлэрин уонна баһаарынайдар (МЧС) биһиги турнууларынан тутта тохтотуллубуттар.

Улуустаабы ИДьУО саалааччытын солбуйааччыта 71 биллэри регистрацияламмытын, о.и. 2 уоруу, 1 суицид, ГАИ-нан 395 транспорт бэрэбиэркэлэммитин, 15 массыына штрафстоюнкага туруоруллубутун туһунан иһитиннэрдэ.

Улуус кылаабынай бырааһа И.И. Замятин нэдиэлэ устата суһал көмөнү онорорууга 25 ыгырыы кирибитин, 17 киһи араас эчэйиини ылбытын (о.и. 10 оҕо медицинскэй көмөҕө, 1 оҕо ыкка ытыттаран), 12 эмп үлэһитэ аттестацияны ааспыттарын туһунан иһитиннэри онордо.

ЕГЭ-лэр этэннэ ааһан эрэллэр, экзаменнар ирдэбиллэри тутуһан сөптөөхтүк ытыллыбыттар. Абитуриент штаба үлэтин сағалаабыт, 16 сайынгы оҕо сыннааланын лааһыра аһыллыбыт, о.и. 6 стационарнай, 10 күнүскү.

«Олонхо ыһааҕар» репетициялар сағаламмыттар. Бу чэппиэргэ Салбанскай, Базовай уулуссалары, свалка таһын хомуйууга улахан субуотуньук буолуоҕа. Онно көхтөөхтүк тахсабын!

Уу холбонуутун, бэриллитин уонна тэстиилэр тустарынан нэһилиэнньэ В. Яковлев, Л. Стрекаловскай телефоннарыгар (89143019242, 892444681452) эрийэн биллэрэбит, билсэбит.

Бэлиэтэннэ И. ИВАНОВ

Сагарбат буолуохха сатамат!

Олонхо ыһааҕар бэлэмнэни чэрчитинэн, СР административнай быраабы кэһиилэрин Кодексын 6.25 ст. олобуран, «Нам улууһа» МТ административнай комиссията нэһиликтэр дьаһалталарын кытта территориялары хомуйууга рейдэлэри ыттар. Ол курдук, бэс ыйын 7 күнүгэр дьэри Нам сэл., Хамаҕатта уонна Никольскай бөһүөлөктэригэр быстах рейдэлэр ытыллынылар. Нам сэл. - 65, Хамаҕатта — 9, Никольскайга — 4, Аппааныга — 7, Граф Бизэргэр — 2 акта толорулунна.

Сүрүн кэһиилэринэн бөҕү, тутуу матырыйаалларын, бырабыллыбыт техниканы муньуу уонна харайыы, араас металлалом, шиналар, бочкалар бэйдие бырабыллыбылара о.д.а. буолар. Дьингэр, нэһиликтэри тупсаран оноруу Бырабылаларынан бас билээччилэр, олохтоохтор, арендатордар сирдэрин участоктарын уонна сыһарыллыбыт территорияларын сөптөөх кэмгэр уонна хаачыстыбалаахтык ыраастыыр эбээһинэстээхтэр.

Бу бырабылалары кэһии иһин маньык ыстарааптар көрүллэлэр:

- сэрэтии, биитэр административнай ыстараап суруллар: гражданнырга 1 тыһ. солкуобайтан 3 тыһ. солкуобайга дьэри; дуоһунастаах дьонго 10 тыһ. солкуобайтан 30 тыһ. солкуобайга дьэри; юридическэй сирэйдэргэ 50 тыһ. солкуобайтан 500 тыһ. солкуобайга дьэри.
- Маньык кэһиилэр хаттаан онгоһулуннахтарына:
  - административнай ыстараап ууруллар: гражданнырга 3 тыһ. солкуобайтан 5 тыһ. солкуобайга дьэри; дуоһунастаах дьонго 30 тыһ. солкуобайтан 50 тыһ. солкуобайга дьэри;

ОЛОНХО ЫҺААҒАР ӨРӨ ТАРДЫНЫАХХА!

юридическэй сирэйдэргэ 500 тыһ. солкуобайтан 1 мөл. солкуобайга дьэри.
Сир учаастагар сыһарыллыбыт территорияларга бобулар:
бөҕү-сыһы бырабы, производство отходтарын, улахан габариттаах маласалы муньуу, тутуу бөҕүн уонна материаллары, металлалому, оттугу (хардаһаны,

чоҕу о.д.а.), туттуллубат уонна бырабыллыбыт транспортуруу, тратуардарга, газоннарга кумаҕы, туой буору, кирпиччэлэри, блоктары, плиталары о.д.а. харайыы.
Сыһарыллыбыт территориянан икки өтүнэн дьилэрдээх уулуссалар усталаарын тухары, кэтитинэн — уулусса ортоку сүрүн линиятынан; биер өтүнэн туулардаах уулусса устатын тухары, кэтитинэн уулуссаны, тратуары уонна тратуартан 10 м тэйиччи сир аабыллар.
Нам улууһун ытыктабыллаах олохтоохторо уонна тэрилтэлэр!
«Олонхо ыһааҕа-2019» республиктаабы бырааһынньыгынан уонна сайынгы сезон сағаламмытынан бука барыгытын олоһор дьэбит уонна сыһарыллыбыт территориягытын ыраастаан өрө тардынаргытыгар, дьэбит, административнай офистаргыт тас көрүгүнэрин сэргэхситэргитигэр ыгырабыт!

«Нам улууһа» МТ
административнай
комиссията

2019 сүл — Энциэлигэ Олонхо туоната

«Энсиэли оһуохайа» түмсүү күүрэннээх үлэ-хамнас сылыгар, Олонхо ыһыабын көрсө, 19 нэһилиэкпитин кэрийэн, сорукпутун ситтибит. Улууспут баһылыга Ю.И. Слепцов массыына анаан, культура салаатын үлэһитэ А.А. Трофимова график онорон, түмсөн, көмөлөөн үлэлээн, хас да сыллаах ыра санаабыт туолла.

Сыл сабаланытыгар республика Дархан оһуокай этэччигэ В.В. Хорунов ыччат десанын кытта нэһилиэктергэ сылдыһан, оһолорго, улахан дьонго оһуохай хамсаныларын көрдөрөн, кэпсээн, оһуокайдаан маастар-кылаастары ыһыптыт. Онтон салгы О.Н. Ядрихинская, Л.П. Черноградская, М.М. Бястинова, З.И. Егорова, В.В. Хорунов буолан сырыттыбыт. Детсад, оскуола оһолоругар, улахан дьонго, кырдыаҥастарга оһуокай, алгыс өйдөбүллэрин кэпсээн, көрдөрөн, оһуохайдатан дьон бары олус сэргээн, оһолордуун үөрэ-көтө, мичээрдэнэ, сырдыбы, хайдах эрэ утаппыт дьон курдук истэллэр, ылыналлар. Ол да иһин, урут «ким эмэ оһуохай этэр дуо?» - диэн ыйыта, көрдөһө сатыыр эбит буоллаха, билигин оһуохай этэччини «кылгастык 5-7 эрэ мүнүүтэ эт, атыттар эпккэ хаалыахтара», - диир буоллубут.

Бам ыйын 31 күнүгэр Дьокуускай куоракка Сомоһолоһуу сылыгар аналлаах «Оһуохай тула түмсүбүн!»

диэн республиканскай күрэххэ 40 этэччи араас улуустартан кыттыбыт эбит буоллаһына, онтон 11-рэ Нам улуунун оһуохайдыттар. Саамай элбэх этэччилээх буолан хайһанныбыт. Ол гынан баран, итиччэ элбэх этэччигэ 10-тан таһса эрэ кынатчыт сылаалаах эбит. Аныгыскы-

кутун-сүрүн тутта. Кийипит Хамаһаттаттан сылдыар А.В. Кокорева эчи этэрэ эриэккэнэ, үөрэ-көтө хамсанан, доһулдуйан нуучча көрүгэр холооно суох, чэхчы, оһуохайдаар диэн Айыылар айбыттар эбит диэх курдук. Бу дьоммут бары араас степеннээх дипломнары тутан

Ово көмүскэлин күнүгэр, Доһордоһуу болуоссакка, фонтан аһыллытыгар, ово садын иитиллээчилэригэр оһуохай күрээбэр 4 ово кыттыбыта. 1-кы миэстэни Уйгууна Находкина ылбыта. Овоһолорбут барахсаттар оһуохайдаан чуопчаараллара истиэххэ олус кэрэ, үчүгэй. Үөрэһири

— 4, ово садын үлэһиттэре — 7. Истиэххэ бары олус үчүгөйдөр, ол гынан баран таһастара ситэтэ суох, инникитин көрүнөн, ситэриниэ этилэр. Дьахтар киһи төбөтүгэр былааттаах, эбэтэр сэлэппэлээх, халадаайдаах, кэһиэчиктээх, түөһүгэр симэхтээх, дэйбиридээх, сахалы оһуордаах, кыыс ово бастыһалаах, симэхтээх, халадайдаах, сапожкалаах, дэйбиридээх буолуохтаахтар.

Эр дьон сахалы сонноох, халадаай ырбаахылаах, дэйбиридээх, курдаах, оһуордаах, саппыкы-этэрбэтээх буолуохтаах. Төбөтүгэр кыл сэлэппэ, бэргэнэ кэтиэхтээх, эбэтэр харысхал тымырдаайыны баныахтаах. Ону барытын ситэри симэнэн таннан сылдыра буоллар, олус кэрэ көстүү буолуо этэ. Бу күрэххэ ово садын үлэһиттэригэр 1-кы миэстэни Э.Т. Саввинова ылын ылла, куолаһын кылыһабын кэрэтэ, таһаһа-саба ситэри-тэ, туттара-хаптара үтүөтэ, хойуура хомоһойо олус үчүгэй. Оскуола үлэһиттэригэр Д. Обутова кыайылааһынан буолла. Үнкүүтэ хотугулуу эрчимнээх, куолаһа күүстээх кылыһахтаах, чөллөркөй, таһаһын ситэриннээһинэ олох үчүгэй буолуоҕа.

Дьэ, ити курдук, сайыммыт барахсан үгүс үөрүүнү үксэтэн, кэрэ көстүүнү бэлэтээн, ыһыахтарбыт саһаланнылар. Бары Олонхоһобут ыһыабын үрдүк таһымнаахтык тэрийбит киһи диэн бэлэмнэнэбит, үлэлибит-хамныбыт.

М. БЯСТИНОВА, Нам сэл.

ОҢУОХАЙ ТҮМСҮҮ — ОЛОНХО ЫҢЫАҒАР

га элбэх буолан автоһуунан киирэн, солбуйса сылдыан кынаттаһар туһунан толкуйдубут.

84 саастаах В.Н. Сивцева олус үчүгөйдик «Сайылык ыалын» хойуун, бэйэтин саһыгар 1-кы истиэпэннээх лауреат буолла, сыаналаах бириһинэн наһараадаланна. Е.К. Маркова айылҕаны, сайыны, Сомоһолоһуу сылын хойуун, Н.С. Софронов олус үчүгэй ис хоһоонноох «Алгыс» оһуохайын этэн, 2-с истиэпэннээх лауреаттарынан ааттаннылар. Иккиэн сыаналаах бириһтэри туттулар. А.Л. Егоров бүлүүлэрдии тэтимнээх, А.М. Шадрин хотугулуу эрчимнээх оһуохайдара олус табыллан таһыстылар. Т.И. Евсеева мустубут дьону сайын кэлбитинэн эһэрдэлээн, махтанан оһуохайдаата. П.Е. Федотов, түөлбөбит оһуохайын хаамытын, тэтимин илдэ сылдыар этэччи, элбэх сэнгээрийин ылла, оттон эдэр кэскиллээх этэччи М. Винокурова (Аппааны) кэрэ кылыһабынан мустубут дьон

үөртүлэр, үөрдүлэр даһаны. С.П. Алексеев үчүгөйдик эттэ эрээри, таһаһа ситэтэ суох диэн буолла. К. Осипов (Көбөкөн) эрдэ аһын дьонго кынаттаһан, куолаһа оһолор, оһуохайа таһсыбата. Кини олус үчүгэй кылыһахтаах, кэлин үтүөлээххэ да үүнэр кыахтаах ово. Ити курдук ситиһиллэхтик сылдыан, Наммыт улуунун үтүөтүк ааттатан, астынан кэллүбит.

салаата сылын аайы манньк күрээби тэрийэрэ үгэскэ кубулуйбута дьон махтаһын ылын ылар.

Бэс ыйын 2 күнүгэр улуус үөрэһири салаатын үлэһиттэрин ыһыаһар баран, детсад уонна оскуола үлэһиттэрэ кыттыллыах оһуохай күрээбин көрөн-истэн, дьүүллээн, кыайылаахтары быһаардыбыт. 10 кыттааччыттан: оскуолаһартан

2019 сүл — Энциэлигэ Олонхо туоната

УЛУУ ОЛОНХОҢУТУ КӨРБҮТ ДЬОЛЛООХПУН

Улуу олонхоһобут, тойукһобут, үнкүүһобут, ырыаһыт Сергей Зверев — Кыыл Уола өр сыл Сунтаар улуунун Элгээйи нэһилиэгэр оһолорбута. Фольклорнай үнкүү коллективин тэрийэн, таһаарылаахтык үлэлээбитэ. Мин, Д.Д. Усов, 1954-1964 сс. Элгээйигэ оһолорбутум, дьоллоох ово саһым онно ааспыта. Начальнай кылааһы Элгээйи орто оскуолатыгар бүтэрбитим. 12 саастаахпар 1964 с. төрөһпүттэри Дьокуускай куоракка көһөн барбыттар. Аһам — Д.Д. Усов, ийэм — Т.М. Тимофеева-Терешкина, иккиэн учууталлар этэ. Онон, мин бу улуу киһини, Сергей Зверевы-Кыыл Уолун, тыыннаахтык көрбүт, Элгээйи маанылаах сиригэр «Угут-Күөлүгэр» ыһыахха оһолордуурун, тойукһобуту, оһуохайдыһырын истибит дьоллоохпун.

Бу улуу олонхоһобут Сергей Зверев мин эһэбин, суруйааччы, общественнай, государственнай деятель МН. Тимофеев-Терешкины, Саха сирин суруйааччыларын уонна

биллэр-көстөр нуучча суруйааччытын А.Т. Твардовскайы кытта 1953 с. Дьокуускай куоракка хаартыскаһа түспүт. Ону ийэм, Т.М. Тимофеева-Терешкина, тыыннааһар биһиэхэ биэрбитин кэриһтээн, харыстаан уура-харайа сылдыабыт.

2006 сыллаахтан Олонхо 10 сыла биллэриллиһиттэн, «Олонхо ыһыахтара» манньк улуустарга үрдүк тэрээһиннэхтик ыһытыллыбыттар: 2006 с. - Сунтаарга, 2008 с. - Тааттаһа, 2009 с. - Уус Алданга, 2010 с. - Горнайга, 2013 с. - Мэнэ Хангаласка, 2014 с. - Хангаласка, 2015 с. - Чурапчыга, 2018 с. - Алданга. Быйылгы 13-с төгүлүн ыһытыллар Олонхо ыһыаһа элбэх олонхоһобуттар оһолор-үөскүү сылдыбыт Энсиэли хочотугар, Нам улуунугар ыһытыллар.

Балдытымсах Нам сирин, Энсиэли хочотун оһолтоохторо Олонхо ыһыаһар күндү ыалдыттары ыһырабыт, кэтэһэбит!

Д.Д. УСОВ-ЭЛЬГЭЙСКОЙ, Нам сэл.

Күн-дьыл туруга

Эбэбит уута үрэхтии уһунна. Ходуһаһа таһаарбата. Бам ыйа урукку сыллардаһар сийкэрэлээн ардаан сир дойду көбөрдө. Улахан тыал, буурһа суох, чуумпу ый курдук. Бириэмэтигэр тымныйан, дьэки-курус былыттаах күннэр, онон-манан матарбатах киһи диэбитти, ардаан ылар, ол да тыа баһаара буолбатыгар туһалаата.

Аны бэс ыйын күүтэбит. 2018 с. бэс ыйын 1-16 күннэригэр арыт күүстээх тыаллаах, аһыйах күн +23, +24 кыраадыска диэри итийэн баран, ардаһа суох этэ, онтон 17-18 чыһыһылаһарга син балачча ардааһыта. 26 чыһыһылаһа этиннээх ардах түспүтэ. 27-30 күннэригэр былыттаах да ардаһа суох этэ. Онон бэс ыйа үк-сүн тыаллаах, кураан ый ааспыта, күнүс аһыйах күн +25-кэ диэри итийэ сылдыбыта.

Быйыл бу түһэр ардахтар хара уу хала-

ЫҢЫАХ КЭННИТТЭН ОККО ТУРҢУОХХА!

аннырыгар эбиискэ буоллаһына, кытылга оттоһуну хаайан сөп. Хаһаайыстыбалар саһабыллыах дьаһаллара кыайыаһа. Бу ый ардахтаах буоллаһына, от-мас, сир аһа күүскэ үүнүөһэ. Халаан уута төһө даһаны угуттаан ааспатар, таһара ардаһа түстэһинэ

абырыаһа. Онон, халлааны кэтибит.

Ходуһаны сылыга, сүөһүгэ тэбистэрбэккэ, оттуурга дьаһаллар наадалар. Сөбүгэр олонхоһолоон баран, олохпутун эмиэ көрүнүөбүн!

Константин ЕРЕМЕЕВ, Кыһыл-Сыыр.

Бэчээттэмиккэ эргиллэн

Муус устар 18 күнүгэр «Энсиэли» хаһыаппытыгар өрүү суруйар К. Еремеев-Тилин «Таһара сэрэһи сөбүлүүр» диэн ыстатыйата таһсыбыта. Манна полиция, ГАИ, баһаарынай чаас салалталара «Энсиэли» хаһыакка араас ыксаллаах түгэннэргэ нэһилиэнньэ болһомтоһугар анаан сэрэтэр, өйдөтөр хабааннаах сырдатылларын нууччалы суруйалларын аһарбатын туһунан

САХАЛЫ СҮРҮГҮ ТУТУҢУН

сөпкө этэр.

Биһиги сахаларбыт, дойдубут Саха сирэ, сахабыт тыла государственнай тыл буолан турар. Онон хаһан баһар, төһө да сайдылаах үйэһэ оһолдорбут уу сахалы суруллара, кэпсэнэрэ быдан өйдөбүллээх. Ити үөһэ ыйылыбыт тэрилтэлэригэр нуучча үлэһитэ баара биллибэт ээ.

Уопсайынан, хаһыатынан эрэ мунгурдаммакка оһолорго, ыччаттарга анаан, кинилэр ордуһу тухтан сэрэниэхтэрин, тух эрэ ыксал тирээтэһинэ тугу гыныахтарын сөбүн туһунан анал кэпсэтии ыһтан үөрэттиэххэ эмиэ сөп. Овоһолор саастаах дьон курдук: «Бээ, хата хаһыаттааһыахха», - диэбэттэр.

З.И. ЕГОРОВА

Нам сиригэр, Энциэли хотугар XIII республикатаабы Олонхо ыһыаҕа бу тирээн кэллэ. Хас биридди олохтоох, нэһилиэк онтон сүргэлэрэ көтөүллэн, үлэ-хамнас буолан, түбүккэ түһэн бэлэмнэнии үгэнигэр сылдыаллар. Хамафатта нэһилиэгэ хайдах бэлэмнээбин билсиэбин:

И.Н. Максимов, нэһилиэк баһылыга:

Олонхо ыһыаҕар бэлэмнэнигэ биир сүрүн болжомтону тупсарыныыга уурабыт. Ол курдук, нэһилиэкпит чэрчитинэн баннердары уларытыы бара турар, барыта 70 буолуохтаах, манна «Принт-сервис» ООО кытта үлэлэһэбит. Ону кытта трасаны кыйа баар 100 уот остуолбатыгар Олонхо фондатытан бэриллэр флажоктары ыйыахпыт. Сибэкки олордугар икки палисадникпыт конструкциятын уларытан, сагардан оноробут. Автобус тохтуур остановкаларын сахалыы тыһынаан, эбии киэргэтэн биэриэхпит. Тупсарыы үлгэ барыта Олонхо концепциятын тутуһан ыйытыллар.

Улууспут киинигэр пааркаҕа 19 нэһилиэк барыта ыалдьыттары көрсөргө балаан онордо. Биһиги балааммытын Г.А. Кобяков бэдэрээт быһытынан онортордо. Нэһилиэкпит дыоносэргэтэ Уус Алдантан, Абытан кэлэр делегациялары көрсөргө бэлэмнээр. Ону таһынан сүүһүнэн ыалдьыттары Н.П. Габышев аатынан «Эрчим» СК, «Сарыал», «Кытылчаан» оҕо уһуйааннарыгар түһэриигэ бары усулуобуйа тэриллэ сылдыар. ХСФЛ интернаттар ыһыах үөрүүлээх аһылыгыгар кыттар оҕолор лааҕырынан олонор репетициялана сылдыаллар.

Бары тэрээһин үлгэ В.Г. Уодай салайааччылаах МАУ күүскэ үлэлэһэр, ону таһынан депутаттар, бары общественнай түмсүүлэр, тэрилтэ-

ЫҤЫАХХА БЭЛЭМ ХАЙДАҔЫЙ?

лэр күүс-көмө буолан туруна сылдыаллар.

«Ыһыах ыспыт» пааркабыт сана тутууларын кырааскалааһынга, территориятын ыраастааһынга, хаппыт мастары хомуйууга 80-ча киһилээх улахан субуотунньук буолбута. Ол түмүгэр 25 куб бөх сыбаалкаҕа тиэлиннэ. Субуотунньугу тэрийиигэ тутууну ыйытты Г.А. Кобяков, М.А. Бурнашев үлэ хайысхатын сүрүннээгилэр, туттар тэрилинэн, аһылыгынан хааччыйдылар.

Улуус дьаһалтатын комиссията үлэ хаамытын билсэн барбыта, баар итэвэстэргэ ыйыы оноруллубутун туораттыбыт. Ол да буоллар кэккэ проблемалар бааллар: «Эрчим» СК фаса-

дын тупсарыыга үбүлээһинэ харгыстанан турар, ону кытта тутар этэрээккэ сайаапкабыт быһаарылла илик. Түгэнинэн туһанан, Энциэлибит хочото-Олонхо туоната буолан ыалдьыттары сөхтөрдүн, онно кылааппытын киллэриэбин диэн ыгырабын!

Д.Р. Протопопова, баһылык солбуйааччыта:

Мин общественной түмсүүлэр Олонхо ыһыаҕын көрсө үлэлэриттэн сырдаттыам. Көбөрдүү үлэтигэр эппиэттээһинэн т/х специалистна Г.Ф. Габышева аһылыта, сибэкки рассадатын түөлбө олохтоохторуттан хомуйан олордуну тэрийиэхтээх.

Ыһыахха туттуллар 100 м ситиини М.Н. Аманатова көбүлээһининэн нэһилиэк

активист дьахталлара өрөн, технология учуутала, уус Р.А. Захаров чорооннору чочуйан, МАУ уолаттара куба быһыылаах сибэкки олодор иһиттэри онорон, улуус фондатыгар бириэмэтигэр туттарбыттар. Түөлбө олохтоохторо нэһилиэк гербэтин өгүн туһанан сиздэрэй олбохтору тиктилэр.

Чааһынай урбаанньыттарбыт үлэлэрин сырдатар буклеттар, бөлөххэ сувенирдар баар буоллулар. Сахалыы танас тиктиитигэр маастар-кылаастары «Түһүлгэ» НАК тэрийдэ. Ыалдьыттары көрсүүгэ, ыһыах аһын тэрийиигэ нэһилиэк олохтоохторо бары кыттыһыахтара, онно анаан «Чороон уонна кытыһа» акция ыйытылынна.

Бүтүн республика мустар Олонхо ыһыаҕар улууспут аатын өрө тутарга кыттыһыны ыларбыт олус үөрүүлээх!

Т.М. Гаврильева, «Түһүлгэ» НАК уус-уран салайааччыта:

Улууспутугар үрдүк таһымнаах, дириң суолталаах Олонхо ыһыаҕын тэрээһинигэр культурнай-маассабай өттүгэр кыттыһыны ылабыт. Биһиги нэһилиэктэн сыана уонна спорт бэтэрээнэ Е.Р. Леонтьев олонхоһут Бэдьэ-элэ эһэтэ Дьаакып оҕонньор, улуус баһылыгын солбуйааччы П.В. Абрамов Мымах киһээс оруолларыгар кыттыахтара.

Чороонноох үгкүүгэ, салама ыйыыр, түптэ уматар сизэр-туом ыйытыллыгыгар «Ретро-Данс», «Айыы Хотун» бөлөхтөрө бэлэмнэнэ сылдыаллар. О.И. Попова, А.Е. Сивцева салайааччылаах үгкүү кылааһын үөрэнээччилэрэ «эрэкэ-дьэрэкэ» оҕолорго кыттыһыахтара. Ырыаһыттарбыт тойуксуттарга, маассабай түһүлгэ-дэ 50 киһи таннан-симэнэн кирирээбэ.

Олонхо туонатыгар программа быһытынан икки күнү быһа фольклор жанрдарыгар күрэхтэр буолаллар. «Түһүлгэ» НАК фольклорга салайааччыта О.М. Кудрина дьарыктыыр «Күбэй», «Түһүлгэ» уонна ХСФЛ бөлөхтөрө чабырҕахха бэлэмнэнэ сылдыаллар, тойуксуттар күрэхтэригэр бириддилен кыттыахтара. Бэлэмнэни кэмигэр транспорт «Мозаика» маҕаһынын таһыттан таһыаҕа. Кыыс кэрэ Наммыт сиригэр, Олонхоһут ыһыаҕар бука бары тоҕуоруһа түмсүүбүн!

М.Г. ВИНУКUROVA

Буолаары турар «Олонхо ыһыаҕар» үтүмэн элбэх ыгырыллыбыт да, ыгырыллыбатах да ыалдьыт кэлэрэ сабадаланар. Тэрийээччилэр суоттууларынан, кэлээччи 30 тыһыынчаттан тахса киһиэхэ тийэрэ буолуо. Дьэ, бачча элбэх киһини, өссө нэһилиэктербититтэн кэлэр дьоннорбутун эбэн кэбиһиэххэ, барыларын хаачыстыбалаахтык, тотоойу-тук кырата 3 күн тохтоло суох аһыахха диэтэххэ, олус уустук, чуолкай тэрээһини, сыралаах үлэни эрэйэр дыала.

Улууспутугар тэрийэр комиссия, дирекция тэриллэнэр хас биридди киһи туохха сыһыарыллыбыта, эппиэттирэ быһаарыллыбыт курдук. Онон кинилэр бэйэлэрин хайыскаларынан үлэлиэхамсыы сылдыаллар.

Бу күннэргэ ыалдьыттары аһатыыга эппиэттир дьону, салайааччылары көрсөмүүн бэлэмнэни хайдаһын ыйытыластым. Дьонум санаалара бөҕөх. Бары: «Аһатыы боппуруоһун былааннаабыппыт, туһааннаах дьону, тэрилтэлэри кытта кэпсэппиппит, үлэ барар, сайаапкалар кириэ тураллар, «Олонхо ыһыаҕар» кыттааччылары, ыгырыылаах ыалдьыттары кимнээх көрсөллөрө, аһаталлара биллэр, барыта үчүгэй буолуо», - диэн бигэ санаалаахтар, эрэнэрэллэр. Оннук эрэ буоллун.

Владимир Макаров, ТХУ

начальнигы эл: Нэһилиэнньэни, күүлэйдии, ыһыаҕы көрө кэлбит ыалдьыттары аһатыыга пааркаҕа, ипподромна 64 анал сир (кафе, харчевка) тэриллээбэ. Сайаапка кириэ турар. Ыһыах аһылыгыгар киин түһүлгэ кэлбит 3000 киһини кыһыннар кымыһынан, үтэхэлэммит этинэн

калар түһүлгэлэригэр, КСК-ҕа, ипподромна баар буолуохтара. Сайаапка билигин да кириэ турар. Атылыгыр, аһатар дьон биир формалаах буолууларын, санитарнай-гигиеническэй ирдэбиллэри тутуһууларын ирдибит. Кэпсэти барар. Уунан, электрческэй уотунан хааччылыылары быһаарыллыаҕа.

олонхоһут кэлиэбэ. Кинилэри «Сулусчаан» оҕо садыгар түһэрэрдии былааннаабыт. Күнүһүн ыһыахтыыр сирдэргэ шатердары туруоран эбиэттэтиэхпит. Судьуйалар, ИБС (СМИ), кыттар оҕолор КСК-ҕа түһүөхтэрэ. Аһатыы эмиэ «Сулусчаанна» түспүттэргэ курдук тэриллээбэ. Улуустар делегацияларын сы-

Кинилэртэн ирдэнэрэ - «Роспотребнадзортан» көнүлүлээх буолуо. Улэтиир сирдэригэр уу баар буолуоҕа. Уот ситимин тартарыахпыт. Сорохтор бэйэлэрин электрогенератордарын туттуохтара. Бөҕү тобор иһиттиринэн хааччыһахпыт, туттуллубут уу түһэр септигы онотторуохпут. Балары быһаарыыга анал комиссия үлэли сылдыар.

Браас уунан хааччыар пууннары аһыны «Төрүт уу» ИП-ны кытта кэпсэтэн олоробут. Кафелар, хорчуопкалар үлэһиттэрэ бэлиэ таҕастаһахтара. Кафелар улахан балааккалардаах буолуохтара, 25 киһи биридэ аһаан тахсалларын курдук. Бары 3 күн устата дьону аһатыахтара.

Тэрилтэлэр бэйэлэрэ кыһанар, дьоннорун сменалыыр буоллаҕына хойукка диэри үлэлиэхтэрэ. Кафелар аһы таһар транспордарыгар пропусстар бэриллэхтэрэ. Ыһыах кэмигэр тэрийэр комиссия үөскүүр боппуруостары суһаллык быһаарарды үлэлиэбэ. Биһиэхэ 20 волонтер көмөлөһүөхтэрэ. Бэрээдэги көрүөхтэрэ, бөҕү хомуйуохтара. Кинилэри куратор салайан үлэлиэхтэрэ. Суһал дьаһалы ыһынар, үлэ барытын сүрүннүүр сылтан комиссияҕа хас да рациялаах буолуохпут. Сайаапка түһэрэн олоробут.

И. ИВАНОВ

ДЬОНУ АҔАТЫЫ МАННЫК ТЭРИЛЛИЭБЭ

күндүлүөхпүт. Аһы «Эрэл» ТХПК бэлэмниэбэ. Бу күн анал түһүлгэ кымыһынан аһах тутууга «Кымыс бэстибээл» тэриллээбэ. Онно 10 улуустан мустан, ыһыах дьонун 2 чаас устата кымыһынан күндүлүөхтэрэ. Биһиги улууспуттан 4 киһи кыттыаҕа. Хайа улуус кымыһын төһө киһи амсайытынан кыайылаах быһаарыллыаҕа.

Дьону аһатар, кымыһы онорор, эти астыыр үлэһиттэр улуустааҕы «Роспотребнадзортан» уонна ветеринарнай управлениеттан көнүллээх буолуулар ирдэнэр.

Туйаара Петрова, дириэксийэ чилиэһэ: 17 кафе, 47 хорчуопка, сувенирдары атылыгыр 20 миэстэ тэриллээбэ. Балар пааркаҕа, маастардар дэриэбинэлэригэр, балаак-

Иван Попов, Улуус депутаттары Сэбиэтин председателэ: Культурнай тэрээһиннэргэ кытта кэлэр дьоннору аһатыы үбэ республика культуратын министерствотынан көрүллэр. Ол аһатар оператордарга ытыллар. Сүрүн оператордар «Киби», «Сэргэлээх» уонна бэйэбит «Эрэл» ТХПК буолаллар. Улуустартан, куораттан ыгырыылаах (официальной) ыалдьыттар 550 киһи кэлиэхтээх. Олор түһэр, аһыыр сирдэрэ быһаарыллан турар. Тэрилтэлэр ыалдьыттары сайаапкаларынан сарсыарда, киһэ аһатан бэйэлэригэр дохуот киллэриниэхтэрэ.

Бэрээдэги көрөргө дьуһуурустубалар тэриллэхтэрэ. Итилэри туһааннаах тэрилтэлэр салайааччылары бары биллэр, бэлэмнэнэ сылдыаллар. 109-ча

һыарыллыбыт нэһилиэктэрэ көрсүөхтэрэ, 2 күн эбиэттэтиэхтэрэ.

Екатерина Ядрева, улуус үөрэҕин управлениетин начальнига: Культурнай программаҕа кыттар 500 киһини Намнааҕы педколледжка түһэриэхпит. Кинилэри аһатыыга СР культуратын министерствота үбүлүүр. Объект бэлэм. Олордор, аһатар усулуобуйа баар. Кэлбит дьонго талоннары түңэтиэхпит. Бэрээдэги көрүүгэ дьуһуурустуба тэриллээбэ.

Алексей Винокуров, «Бизнес-инкубатор» салайааччыта: Биһиги ыһыахха бэйэлэрэ көрө кэлбит дьону аһатыыны тэрийиигэ үлэлиэхтээхпит. Мин ол комиссияҕа баарбын. Билигин дьоннортон 40-чэ хорчуопканы, 20-чэ кафенны тэрийэргэ сайаапка баар.

Күөх сайын сатылыыр биир үтөө күнүгэр I Хомустаах нэһилиэгэр СР үтөөлөөх бырааһа Александра Ильинична Суздалованы көрсө айаннаатыбыт. Балыһаҕа тийбиһит, Александр Ильинична үлэтин үгэнэ буолбут. Стационарга сытар ыарыһахтарын көрөн-истэн, эмтэрин анаан, амбулатория-тыгар киирбит.

Нэһилиэккэ балыһа 2 дьиэнэн үлэтир эбит. Бастааҕы сытар, иккиннэгэр тастан сылдьан эмтэнэллэр. Педиатр-быраас хонугар ааһаммыт кэпсэтибитин саҕалаатыбыт.

«Адам Илья Валерьянович Лукин Модуттан, ийэм Варвара Ивановна Кэбээйи Сииттэтиттэн төрүттээхтэр. Хатын Арыы нэһилиэгэр өр сылларга олорбуппут. Адам мин 9 саастаахпар, кыра балтым 8 ыйдааҕар олохтон барбыта. Инньэ гынан, ийэм 6 оҕону соҕотоҕун атахтарыгар туруорбута. Ыал улахан оҕотун быһыытынан, ийэбэр төһө кыайарбынан көмөлөһө сатыырым.

Ийэбит олус күүстээх санаалааҕа. Олох ыарахаттарыттан чаҕыйбакка, иннин диэки баран иһэрэ. Биһиги үөрэхтээх дьон буоларбытыгар улахан болҕомтотун уурбута. Ол курдук, ийэбит кыһамныгынан 6 кыыс бары үрдүк үөрэхтэнэн, үлэһит буолбуппут.

Мин республикатааҕы физико-математическай оскуоланы бүтэрэн, 1975 сыллаахха Докуускайдааҕы государственнай университет медицинскэй факультетыгар үөрэнэ киирбитим. Үһүс курска сылдьаммын, ыал буолбутум. Ийэм уонна балтыларым оҕолорбун көрөргө көмөлөһөнөр, үөрэхтин туйгун сыананан түмүктээбитим».

Александра 1982 сыллаахха университетты бүтэрээт, I Хомустаахха терапевт-бырааһынан ананан кэлбитэ. Ол күнтэн бүгүнгэ диэри ис сүрэхтээх, бэриниллээхтик үлэлээн кэллэ. «Участковай быраас үлэтэ олус уустук. Күнү-түүнү аахсыбакка ыарыһах олоҕун туһугар туруулаһабын. Урут, суол алдьанытын кэмигэр, ыарыһахха сатыы тийэн көмөлөһөрбүт», - диір Александра Ильинична. Дьон кыһалдаһабын чугастык ылынар үтөө эмчит суһал көмө сулууспата тэриллэр диэри, 30-ча сыл, хаары-самыыры аахсыбакка, күнүстэри-түүннэри хас киһи олоҕун быһаабытын ааҕан сиппэккин.

НЭҢИЛИЭГИМ ДЬОНУН ЭМТИИРИН ОРДОРБУТУМ

90-с сыллар саҕаланьылыгар, оччолорго, Нам улуун кылаабынай бырааһа В.А. Белых үлэһит, дьобурдаах кыһыы таба көрөн, 2 сылы быһа ыңыран, организационнай-методическай үлэбэ солбуйааччытынан анаабытын, нэһилиэккэ көрдөһөн ыһпатаҕа. Иккис сырыыга улуус баһылыга Дмитрий Федотович Алексеев сүбэтин ылынан, Александр Ильинична, дьэ, сөбүлэһэн Намыыр. Ол гынан баран, биір күн үлэлээт, «кириһилэни сылыпакка, нэһилиэгим кырдыаҕастарын эмтиирим-томтуурум ордук эбит» диі санаан иккис дойдун онгостубут, дууһатынан курдатты таргарар Хомустааҕар олох-

тоохтук төннүбүтэ.

Кини сарсыарда эрдэ туран үлэтигэр барарын, стационарга сытар ыарыһахтарын көрөрүн, ол кэнниттэн поликлиникаҕа кэлбит дьонун эмтиирин-томтуурун, онтон дьиэнэн сылдьан көрөрүн-истэрин, кизһэ хойукка диэри дьиэтигэр кумааҕы бэрийэн, ыарыһах историятын толоруун ордорбута. Ол күнтэн ыла харыс да сири хамсаабакка, Хомустаах балыһа-тыгар участкай бырааһынан, улахан коллектив салайааччытынан бэриниллээхтик үлэлээн кэллэ.

ҮТҮӨ-МААНЫ САЛАЙААЧЧЫ

Александра Ильинична 1990 сыллаахха балыһа сөбүөдүссэйинэн ананьабыттан, коллектив үлэтин сөпкө тэрийэн, нэһилиэк общественай олоҕор көхтөөхтүк кыттан, I Хомустаах балыһатын үлэтэ-хамнаһа улууска биллэр-көстөр бастың тэрилтэ буоларын ситиспитэ. Маныаха «Улуус бастың бы-

Федотович Алексеев ты хаһаайыстыбатын үлэһит-тэригэр анаан профилакторий дьиэтин туттаран испитэ тохтообута. Александра Ильинична оччолорго улуус прораба Алексей Кузьмич Лазарев Хомустаах балыһатыгар эмтэнэ сыттаһына, арболитовай дьиэни хайдах эрэ туһаммыт киһи дьэн сөбүлөспүтэ. Онуоха Алексей Кузьмич балыһа тутуллуон сөп дьэн өй укпуга. Ону истээт, профсоюз председатели Шарапова Людмила Николаевна Дьокуускайга киирэн, ытыктанар биір дойдуга, оччолорго тутуу министрин солбуйааччыта Альберт Иннокентьевич Ильиничны уонна Ньургун Семенович Тимофеевтын бастакы кэпсэтинни ытыгаллар. Онуоха Альберт Иннокентьевич «Үтүө дьыала» программатыгар киллэрэн, саҕалыырга этии киллэрибитин, Ньургун Семенович өйөөн, онуоха нэһилиэк ылсан тутуу саҕаламмыта. Ити

һиилээхтик үлэһити-хамсыы сылдьар. Хас биірдии ыарыһаҕым үтүөрэрэ, чөл олохторо - миэхэ дьылҕам бэлэбэ буолар», - диір Ильинична.

Маны сэргэ Ильинична традиционнай ньыманы кытта норуот медицинэтин тэнгэ тутан эмтиир. Ол курдук, травматолог-быраас Григорий Гаврильевич Поповка үөрэнэн, хаан баттаһынаах, хондрозтаах дьону хааннанан, түөннээн ыарыһаларын чэпчэтэр. Манньк эмтиирин, дьонно туһалырын олус сөбүлүүр, астынар.

БАЛЫҢА БИЛИҢНИТЭ

I Хомустаах 1600 кэригэ киһи, о.и. 400-тэн тахса оҕо олорор Нам улуун биір саамай улахан нэһилиэгэ. Балыһа 25 үлэһиттээх. Манна сөбүөдүссэй, врач-терапевт, врач-педиатр, врач-стоматолог, акушер-фельдшер, 8 сисэстэрэ, лаборант, техничкскэй персонал үлэһиттэр.

Александра Ильинична: «Урут физиокабинеттаах

верситетин бүтэрэн, инженер-программист идэлээх, Дьокуускай поликлиника-тыгар инженердиір. Кыра кыыс Анна Дьокуускайдааҕы пединститутка үөрэнэн, иитэччи идэлээх, I Хомустаахха үлэһит, олорор.

ДОРУБУЙАНЫ ХАЙДАХ КӨРҮНҮӨХХЭ?

Александра Ильинична скандинавкай хаһыһынан, йоганан дьарыктанар саастаах дьон сүһүөх, тыңа, астма курдук ыарахан ыарыһалартан босхолонон, доруобуйалары көнөр эбит диір. Билигин дьон эрдэттэн кэлэн көрдөрү-нэллэр. Урукку курдук бэргээн көрдөрөр киһи аһыаата. Кэнники сылларга сүрэх-тымыр, сүһүөх, тоноҕос ыарыһа элбээтэ. Инбэлиит оҕо аһыаабыта киһини үөрдөр.

Уопуттаах быраас санаатын үлэстэр: «Нэһилиэккэ үйэтэ уһаата. Ол курдук 80 саастаах дьон ахсаана элбээтэ, 90-тан тахсыбыттар эмиэ бааллар. Эдэр эрдэххиттэн экин-сиингин дьарыкта-

ДЬОН МАХТАЛА КЫНАТТЫЫР

рааһа» ааты ылан, республика терапевт-быраастарын съестэригэр 2 төгүл делегатынан талыллыбыта да элбэи кэпсиір. Өр сыллаах бэриниллээх үлэтэ сыаналанан, 2008 сыллаахха «I Хомустаах нэһилиэгин Бочуоттаах гражданина», 2018 сыллаахха «СР үтөөлөөх бырааһа» үрдүк ааттар ингэриллибиттэр.

Кини наставнигар, РСФСР үтөөлөөх бырааһа Семен Максимович Ананьевка махтала улахан: «Семен Максимович уонна кини кэргэнэ Мария Христофоровна миигин, эдэр үлэһити, элбэххэ үөрөспүттэрэ-такайбыттара. Семен Максимович дьонно тэн сыһыаннааҕа, хас биірдии киһини олус болҕомтолоохтук кыһанан-мүһэнэн эмтиирэ. Кини миигин үтүө санаалаах, тулуурдаах буоларга ийиһитэ.

Коллегаларым, терапевт-кэсэй сулууспата бастыңнара: А.П. Шарина, Л.Д. Егорова, Р.А. Аргунова ыарыһахтарым олохторун элбэхтэ быһаабыттара. Сисэстэрэлэрим Т.Ф. Лаврентьева, А.А. Азарова, М.А. Корякина, санитаркаларым Е.Н. Винокурова, С.А. Петрова олус кыһамнылаах үлэһиттэр этэ».

САҢА БАЛЫҢАНЫ ТУТТАРЫТ ҮТҮӨЛӨӨХ

Хомустаах балыһа 2008 сыллаахха үлэбэ киирбитэ. «Нам совхоз» оччотообу директора Дмитрий

этибит. Физиокабинет олус туһалаах. Ол курдук, укуолаабакка, ангардас физио-процедуранан киһини атаҕар туруоруохха сөп.

2008 сыллаахха «Семейный офис» диэн программаны үлэлэтибит. Ити кэмгэ тэрилбит олоччу саңардыллыбыта».

Бүгүңгү күңгэ стационарга 10 ыарыһах сытан эмтэнэр. Сылга 420 киһи доруобуйатын көнөрүтөр. Соҕуруу бөһүөлөктэр бары манна кэлэн эмтэнэллэр. «Лучший врач первичного звена» ааты ылыты, иитэн-такайан таһаарыт эдэр коллегата, врач-педиатр Саргылаана Эллеевна сөбүөдүссэйинэн үтүө суобастаахтык үлэһити сылдьарыттан үөрэр.

БАЛТЫЛАРЫМ — ТИРЭХТЭРИМ, ОБОЛОРОМ — ЭРЭЛЛЭРИМ

Александра Ильинична биіргэ төрөөбүттэрэ, 6 кыыс, олох устун тутуспутунан биіргэ сылдьаллар. Бары үрдүк үөрэхтэнэн, идэлэрин баһылаан, ыал буолан, оҕолонор-урууланан, билигин дьонно-сэргэбэ убаастанар, ытыктанар дьон.

Балтылар - Саргылаана Ильинична Хатын Арыыга интернакка сөбүөдүссэйдиір, Галина Ильинична Хатын Арыыга олорор, Варвара Ильинична Дьокуускайга уролог-быраастыыр, Матрена Ильинична уонна Саргылаана Ильинична Хатын Арыыга тюльпан үүннэриитинэн дьарыктанар предпринимателлэр, Мария Ильинична Амма ас-үөл комбинатыгар технологтыыр.

Александра таптыыр кэргэнэ эрдэ олохтон баран, 4 оҕотун атахтарыгар соҕотоҕун туруорбута. Оҕолоро бары үрдүк үөрэхтэнэн, ыал буолан, 4 сизэн бэлэхтээтилэр. Улахан уола Илья СГУ физическай факультетин бүтэрэн, «Алроса» хампааннаҕа технологическай отдел начальнига. Улахан кыһына Варвара республикатааҕы оҕо инфекционнай балыһатын врач-педиатра, отделение сөбүөдүссэйэ, СР доруобуйатын харыстабылын туйгуна. Кыра уола Петр Томскайдааҕы сибээс уонна технология уни-

ан, эрчийэн, аскын-үөлгүн көрүнэн сырыттаһына, чөл доруобуйалаах буолуоххун сөп.

Эппэрээсийэлэммит киһи сытынан кэбиспэккэ, хамсыахтаах. Сүрэх-тымыр ыарыһахтар хааман-сиимэн, дьарыктанан хаанарын эргирин тупсарыахтарын наада. Күңгэ иккитэ хаамар ордук. Хаамы кэнниттэн киһи доруобайдык, кытаанахтык утуйар.

Ону тэнгэ өйүн-санаан чэбдик буолуон наада. Билигин медицинэ күүһүрэн, ыарыһы кэмигэр буаллар. Манньк сайдылаах үчүгэй үйэбэ доруобайдык сылдьан, олоҕун уһаан, үлэһит-хамсыыр наһаа үчүгэй», - диір

ан, эрчийэн, аскын-үөлгүн көрүнэн сырыттаһына, чөл доруобуйалаах буолуоххун сөп.

Эппэрээсийэлэммит киһи сытынан кэбиспэккэ, хамсыахтаах. Сүрэх-тымыр ыарыһахтар хааман-сиимэн, дьарыктанан хаанарын эргирин тупсарыахтарын наада. Күңгэ иккитэ хаамар ордук. Хаамы кэнниттэн киһи доруобайдык, кытаанахтык утуйар.

Ону тэнгэ өйүн-санаан чэбдик буолуон наада. Билигин медицинэ күүһүрэн, ыарыһы кэмигэр буаллар. Манньк сайдылаах үчүгэй үйэбэ доруобайдык сылдьан, олоҕун уһаан, үлэһит-хамсыыр наһаа үчүгэй», - диір

ДЬОН МАХТАЛА КЫНАТТЫЫР

Хомустаах балыһатыгар үтүс киһи эмтэнэр. Идэтигэр ураты кыһамнылаах врач Александра Ильинична эминэн-томуунан эрэ буолбакка, үтүө сыһыанынан, сүбэтинэн-аматынан ыарыһах санаатын көтөҕөр, күүс-уох биэрэр. Киниэхэ эмтэммит дьон ис сүрэхтэриттэн махтаналлар.

Мария Шарапова, нэһилиэк олохтооҕо: «Александра Ильинична сөптөөх диагноһы туруоран, кэмигэр эмтэнэн, доруобуйатын тупсараммын, олоҕу олохторбуттан дьоллоохтун. Убаастыыр киһибэр махтал иһирэх тылларын аныбыһын».

Акулина Корякина, тыыл, үлэ ветерана, Хатын Арыы нэһилиэгин олохтооҕо: «Бэйэбит кыыспыт үчүгэй эмчитин билэн, сыл айыы Хомустаах балыһатыгар көрдөһөн баран эмтэнэн, доруобуйабын бөҕөргөтөн кэлэбин. Наһаа үчүгэйдик эмтииллэрэ, астар-үөллэрэ миннигизһэ, киһини эрэ үөрдөр. Бэйэм дьоммор, бэйэм дьибэр курдук үөрэн-көтөн эмтэнэбин. Александра Ильиничнаҕа, бары үлэһиттэргэ улаханньк махтанамын».

Ити курдук, Александра Ильинична 37 сыл устата туохха да бэриллибэт олох баайын — доруобуйаны, чөл олоҕу түстүүр үтүө тыһынаах үлэтинэн дьон-сэргэ махталын ылан кэллэ.

А. КОРЯКИНА

Рядовые медицины – сегодня мой рассказ о них. Женщины, которые 50 лет жизни посвятили служению людям, охраняя здоровье жителей Якутии. Они одногодки. Очень скромные, о себе, о своих успехах и достижениях рассказывают сдержанно. У них судьбы, мне кажется, даже похожи. 1 апреля 1969 г. в селе Намцы приехали по направлению две молоденькие девчущки. Валентина Алексеевна бежит в терапию дежурить, а Татьяна Ивановна – в клиническую лабораторию. Цель одна – охрана здоровья и спасение жизни Человека.

ДВЕ СУДЬБЫ, ПОХОЖИЕ НА ОДНУ

ВАЛЕНТИНА АЛЕКСЕЕВНА ЧЕТВЕРТАКОВА – медсестра высшей квалификационной категории, ветеран труда, отличник МЗ РС(Я), МЗ РФ, отмечена знаком «Дружба народов» президентом Е.А. Борисовым. Она родилась 4 февраля 1949 г. в городе Вилюйске многодетной семье служащего. Переехали в г. Якутск. В 1966 г. закончила школу №10. Поступила на фельдшера в Якутское медицинское училище. По направлению приехала в Намский район. Хотели отправить в село Тюбятцы, но там фельдшер, приехавший до Вали решила все таки остаться, поэтому Валу взяли медсестрой в инфекционное отделение. Через некоторое время перевели в терапевтическое отделение. С тех пор прошло 50 лет. Валентина Алексеевна идет на работу как солдат, который охраняет пост.

«В первое время мне в Намцах совсем не понравилось. Казался поселок маленьким и серым. Были мысли уехать отсюда. Может это от того, что я, все таки была из города, центра. Но работу я любила. А сейчас без Намцев не могу. Скучаю, если уеду куда-нибудь. Считаю себя коренной намчанкой. Здесь я обрела счастье, полюбила, вышла замуж, родила детей. Работа любимая», – рассказывает Валентина Алексеевна.

«Наша Валентина Алексеевна человек как солдат, всегда в строю. Она наш маяк. За полчаса на работе как штык, уже готова. Будь то субботник или ремонт, Валентина Алексеевна всегда с граблями, лопатой прибежит первая. Глядя на нее, иногда нам становится стыдно от своей медлительности. Она не ходит, а летит в прямом смысле. Дверь больницы открывается и залетает Валентина Алексеевна, и сразу становится вокруг светло. Больные очень любят ее, с нетерпением ждут ее следующего дежурства. Зовут ее наша Валя, Валуша. Сколько дней и ночей провела у кровати больного, знает только бог», – тепло отзываются о ней коллеги по работе.

Одну третью часть жизни медсестра, оказывается, ночует в больнице. Это много или мало? А у нее семья, дети. А Валентина Алексеевна всегда шла на работу со спокойной душой, так как любимый муж Борис Михайлович с домашними хлопотами, детьми справлялся лучше всех. Валентина Алексеевна с мужем Борисом Михайловичем Четвертаковым познакомилась в 1974 году, полюбила друг друга, сыграли свадьбу, жили в любви и согласии. Он был уважаемым, спокойным, высококультурным, эрудированным человеком, работал в сельхозтехнике слесарем, был мастером своего дела. Сельхозтехника выделила им каменную квартиру. Двое сыновей пошли в отца, по линии техники.

«Когда больной умирает, стараешься чем то помочь, жалеешь, у кровати сидишь. Эту боль в душе

держишь. Иногда ночами не спишь. 1995 год для меня был тяжелым. Мы прожили только 21 год. Моего Бориса смерть настигла на самом расцвете сил. Пришел с работы, сел в кресло и все. Инфаркт сердца навсегда отнял его у меня. Сейчас, наверное, спасли бы. Тогда мир перевернулся, земля ушла из-под ног. Мы всегда были вместе. Ездили на рыбалку, ходили в лес по грибы, ягоды, вместе копались в огороде. Борис всегда поддерживал меня, помогал. Я была как за каменной стеной. Так мало мы прожили вместе», – с горечью, со слезами на глазах, вспоминает Валентина Алексеевна.

«В 1975 г. переехали в новую каменную больницу. Все работники участвовали на этом субботнике, независимо от ранга, красили, белили стены во вне-рабочее время. Работа кипела. На третьем этаже на весь коридор поставили столы и справили новоселье. А здание казалось большим, просторным по сравнению со старой больницей. Какой дружный, замечательный был коллектив. В те времена у каждой медсестры был свой микроучасток. Ходили по дворам, собирали анализы, проводили беседы. Без всяких напоминаний, приказов в год 2 раза ходили. Обязательно выпускали бюллетени. В отделении лежали по 30-35 больных. Бывало много лежачих, постельных больных. Сутки на ногах, к утру – ноги дубовые. Работы было непочатый край. В процедурной постоянные шипение, кипение. Не было ставки процедурной медсестры. За лекарствами к старшей медсестре бегали сами. Круглые сутки кололи пенициллином по 8 раз, капали системы по ночам. Наши санитарки – правые руки, наше спасение. Без них как без рук. Я многому научилась у Анны Андреевны. Когда она рядом, я не боялась ничего. А сейчас не скажу, что не тяжело, но все-таки, легче стало работать. В реанимации лежат тяжелые больные под присмотром, быстро доставляются в город, спасают. Если раньше за кислородом с подушкой бегали в операционную, то сейчас аппаратов много, какой хочешь», – Валентина Алексеевна с благодарностью вспоминает своих коллег, санитарок.

Она женщина высокая, красивая, прямая как свечка, волосы всегда завитые, солдатским шагом бегом, по ней можно узнать утреннее время. Сотни больных благодарны ей за заботу, чуткие руки, отзывчивое сердце и талант сопереживать.

Дети давно выросли, имеют свои семьи, внуки растут. Со вторым мужем Михаилом Семеновичем Даниловым живут уже 20 лет. Валентина Алексеевна среди соседей свой человек. Безотказно всем помогает. Кому укольчик поставит, кому советом своим медицинским поможет. Возле четырехэтажки у Валентины маленький участок-огород, там чего только не растет. С Михаилом копаются в огороде. Они находят счастье в движении, в труде.

ТАТЬЯНА ИВАНОВНА ТРАПЕЗНИКОВА – фельдшер – лаборант высшей категории, отличник МЗ РС(Я), МЗ РФ, Почетный донор России. Она родилась 26 августа 1949 г. в г. Заволжске Ивановской области в рабочей семье. После окончания 8 класса, пошла учиться на фельдшера в Кинешенское медицинское училище. И в 1969 г. по всенародному распределению отправлена в Якутскую АССР. Приняла ее главный врач Намской районной больницы Синицын В.С., встретили тепло по родному. В первые 9 лет работала в санитарных яслях, затем перевелась клиническим лаборантом. И с тех пор 50 лет пролетело как миг.

«Нас приехало тогда много, осталась одна я, все обратно уехали. В детстве мечтала стать химиком, а стала лаборантом. Мне кажется это одно и то же. Приехала в Якутию на три года, осталась на всю жизнь», – смеется Татьяна Ивановна. – «Мне дали квартиру. Тогда председателем профкома работала Н.Д. Семенова. В то время иметь квартиру было большим счастьем. Пусть маленькая, но своя крыша над головой. Через 2 года вышла замуж за местного парня, шофера Трапезникова Ивана. Первенец родился здесь в Намцах. Счастье мое длилось не долго. Несчастный случай прервал жизнь моего Вани. Успели прожить только два с половиной года. Я осталась вдовой, одна, беременная со вторым ребенком. Не смогла здесь жить, все наминало Ваню. Уехала на родину. Там родила дочку Аню. Но и там не смогла жить, соскучилась по Намцам, тянуло обратно. Всегда вспоминала как меня встретили тепло в Намцах, коллеги родные, работа любимая. В один день решила и взяв детей в охапку, улетела с родных краев. Вслед мать, отец и бабушка плакали, не хотели меня отпускать. С тех пор минуло 50 лет. Домой езжу только в гости во время отпуска. Свою работу люблю, дети были самостоятельными, поэтому спокойно ходила на вызова и днем, и ночью. А чтобы поддержать себя, свое здоровье, занималась спортом, легкой атлетикой, лыжами. Занимались почетные места не только в районе, но и в республике. С нами всегда занимался и гонял нас Семен Семенович Жирков. И за это я ему очень благодарна. Профком наградила путевкой на «Ленские Столбы». Всегда думала и думаю, если мать будет здоровой, то дети будут счастливыми.

В профкоме работала 30 лет, из них 25 лет казначеем. Занесена в книгу Почета Саха-Якутской орга-

низации профсоюза здравоохранения, награждена медалью «100 лет профсоюза России», знаком за вклад в развитие профдвижения Якутии».

«Татьяна Ивановна – лаборант высшей квалификации. Владеет унифицированными методами исследования по иммунологии, серологии, гематологии, биохимии, общей клинике. Освоила и работает на высокотехнологических анализаторах. Запросто может заменить врача лаборанта», – с гордостью говорит бывшая заведующая КДЛ, врач, ветеран труда М.С. Оконешникова.

«Я обыкновенная женщина, мать, бабушка, прабабушка. По моим стопам пошла дочь Аня, отличник МЗ РС(Я), работает медсестрой в детском отделении. Теперь внучка Люда учится. Нынче закончит, станет медсестрой. Правнук хочет стать медиком», – рассказывает Татьяна Ивановна.

Дочь, Анна Ивановна, говорит с гордостью: «Наша мама, бабушка, прабабушка как солдат. С ней невозможно сидеть рядом. Постоянно в движении. Всегда бодрая, трудолюбивая. Ее хобби, стихия-цветоводство. На маленькой территории около двухэтажки царит, благоухает цветосад. С дедом копаются в земле. Почти постоянно занимает первые места среди микроучастков. Осенью, к первому сентябрю, около маминой двухэтажки очередь за цветами. А еще у нее есть добровольное занятие. Один день недели у нее день посещения, обязательный обход старых подруг, ветеранов. Проводит, помогает, поддерживает. Мама никогда не жалуется на усталость, бегаем и бегаем, как венчик. В детстве нас возила на свою родину и обязательно через Москву. По магазинам как все женщины не бегаем, посещает музеи, достопримечательности. «Смотрите, учите историю», – говорит».

Лаборанты находятся в тени, их не видно. Но благодаря их повседневному, напряженному, кропотливому труду, оказывается, большая помощь врачам ставить диагнозы. Татьяна Ивановна на оборот маленького роста, муравьиная талия, всегда стрижка короткая, красавица пешком шурует вдоль трассы на работу. Уже 32 года живут душа в душу со вторым мужем Иваном Николаевичем Трифоновым. Они дополнение друг к другу. Везде вместе: в лес по ягоды, по грибы. «Иван мягкий, домашний, а я нет. Мне надо движение, надо успеть везде», – заканчивает свою историю Татьяна Ивановна.

Так началась трудовая биография этих медицинских сестер. Несмотря на возраст, они до сих пор продолжают трудиться. С годами, говорят, инициатива чуть замедляется, но исполнительская дисциплина, четкость, аккуратность всегда остается на высоте. Две жизни, две женщины, две биографии. Похожи? Мне кажется похожи.

В.И. АЗАРОВА,
отличник МЗ РС(Я), РФ, ветеран труда

Быйыл, былаан быһыытынан, Эгсиэли хочотугар, Нам сиригэр Олонхо ыһаага тэрillэн ытыллыахтаах. Маныаха билингиттэн бары биир сүбэни булан, атын буолбут ыһаахтар курдук тэрээһиннээхтик Олонхо ыһаадын тэрийэн ытыахтаахпыт уонна тэрийээччилэр туох-ханнык иннинэ улууска, кини дьонугар-сэргэтигэр үйэлээх өйдөбүннүк быһыытынан ыччаттарга хааларын курдук кыһаллыахтаахтар. Туох ханнык иннинэ ыһаах үөрүүлээхтик аһыллыытын сизирин-туомун, улуус уратытын, үтүө үгэстэрин түмүк тутан көрдөрөр сөп. Кэнники сылларга Олонхо ыһаадын сценаристара З.Г. Попова, М.Н. Власьева түөлбө сир материальной уонна духуобунай культуратын, төрүт үгэстэрин, научнай, кыраайы үөрэтэр литератураны кытта эрдэттэн билсиптэн, олонхо тылынан суруллубут бүтүн айымньыны бэлэмнээн, ыһаах аһыллыытыгар киллэрэр буоллулар.

«Нам улууһугар ытыллар Олонхо ыһаагар улуус уратытын көрдөрүү хайаан да киириэхтээх. Онуоха туох-ханнык иннинэ, намнар өбүгэ төрүтүгэрэ Нам ошонно, кини уола Мымах аата дьобуннаахтык иһилиэхтэрэ» (Тэрис, 2017). Мымах Тыгын кэнниттэн сахалар тойоннорунан талылыбыт, саамай уустук кэмнэ нууччалар кийинэн өлбүгэ

һи кэлиэхтээбинэн сахалык матыһыттары киллэрэн тупсабайдык оноруу ирдэнэр. Алгысчыт сизери-туому илин диэки хайыһан туран толоро ро хайаан да ирдэниллэхтээх. Кэлинги ыһаахтарга бу тутуһулар буолбутун бэлиэтиэххэ сөп.

Кэнники сылларга сүрүн мөккүөр Аал Луук Мас тула барар буолла. Регламентна Аал Луук Мас ыһаах биир

Хамафаттыгар Артамон диэн улахан ырыаһыт олоро сылдыбытын ахтар. Кинээхийэ диэн улахан баай киһи, ырыаны-тойугу олус сөбүлүүр буолан, кинини мэлдьи, түүн-күнүс буоллун ыллалан, олонхолотон тахсарын этнограф сөбөн бэлиэтээбит. Артамон олус ураты куоластаах, ис дууһатыттан иэйэн-куойан туран ылыһыр эбит. Кини ыллаатабына дьахтар мэнэрийэн барар эбит, онтон эр дьон кини кэрэ куолаһыгар абылатан, арапакка истэн олороллор. «Артамон ырыатыттан тииттэр хаталара, дьонно өйдөрүн сүүйтэрэллэрэ» диэн номох баарын В.Л. Серошевский бэлиэтээбит. Кини Салбаан нэһилиэгиттэн Мачайар диэн ырыаһыт туһунан ахтан аһарбыт (Серошевский, Якуты, с.572-573). Маны тэнэ, Э.К. Пекарский «Образцы народной литературы якутов» сериятыгар ахтыбыт Николай Прядзеников, фольклорист Г.В. Ксенофонов

көрдөххө, намнар олонхону колхоз сценатыгар эмиз таһааран тураллар. Кэлин да П.П. Ядрихинской олонхотун сценага таһаарытыгар биллэр. Уопсайынан, Намна олонхолооһун үгэстэрин үөрэтэр наада. Биһиги билэрбитинэн, ССРС суруйааччыларын Союзтарын чилиэнэрэ буолбут П.П. Ядрихинской-Бэдээлэ, И.Г. Охлопков-Буоратай, биллиилээх олонхоһуттар В.Н. Попов-Бочоох, К.В. Сивцев-Тойон Мурун, Г.С. Кычкин — Хабаанна олонхоһут да, норуот ырыаһытын быһыытынан дойдудуларыгар, республикага биллибит дьонно. Г.С. Кычкин-Хабаанна Москвага тийэ талба талаанын көрдөрбүтэ (Илларионов, 2010).

Гуманитарнай чинчийи институтун фольклористара, чуолаан намнар бэйэлэрин кыыстары Н.В. Павлова улуус олонхоһуттарын чуолкайданан, дьобуннаах кинигэни Олонхо ыһаагар

кырдыаһастарга да тарбахха аабыллар олонхоһут. Онон, намнар Олонхо ыһаадын конкурсун таһымнаахтык тэрийэн ытылларын саарбахтаабын. Тэрийээччилэр алданнартан холобур ылыһытарын наада. Культура үлэһиттэрэ, учууталлар кыттыһан үлэлииллэрэ ордук, онтон намнартан конкурса кыттааччылары босхолуохха сөп.

Билингит олонхону толорооччулар үгэстэрэ олонхону өйдөрүгэр үөрэтэн баран, ону толороллор. Дьингэ, олонхону толоруу тутта хоһуйууга олоҕуруохтаах. Олонхоһут бэлэм олук хоһооннору билиэхтээх уонна олору туһанан аудитория иннигэр көңүл тылга хаайтарбакка толоруохтаах. Былырын Алданга темаларынан тутатына хоһуйан толороорго конкурс тэрийэн көрбүһүт. Үгүстэр улаханнык ыарыраппытара. Олонхону кэлэр өттүгэр сай-

ОҢУОХАЙ ӨРӨ ТУТУПЛУОХТААХ

хомуйалларын сағана баһылык буолбут уонна үрэр саалаах хаһаахтары утары өрө турууну икки төгүллээн тэрийэ сылдыбыт, бэйэтин кэмни биир хорсун санаалаах, кини көбүстээх, кэлэр кэскили анааран көрбүт дириг өйдөөх саха саарына эбит. Очотооҕу кэм хараһынан көрдөххө, үрэр саалаах, баһыйар сэрри сөптөөх хаһаахтары аһардас күүһүнэн утарсан, улахан туһа тахсыбатын, эйдэмнээх сыһыаны олохтоон, норуотун быһыыр суолу тутуспут буолуон сөп. Намтан тахсыбыт кэнники да салайааччылар (М.К. Аммосов, И.Е. Винокуров) төрөөбүт норуоттарын харааннаһынна бэлиэ суолу хаалларбыттар биллэр. Олонхо ыһаадын сценаристара бу түгэни норуоту сомоҕолооччу буолалларын көрдөрөн аһаахтарын наада.

Аны «Саха мифологиятыгар этиллэринэн, намнар тотемнара куба буолар» (Ксенофонов, 1977, С.119). Куба, саха өйдүүрүнэн, олус эрэллээх көтөр. Дьоборун сүтэрбит куба саас аайы мэлдьи эргийэн кэлэ турар диэн этэллэр. Ол аата сомоҕолоһууну тэнэ доҕордоһуу, эрэллээх буолуу идеята көстөн аһаахтаах. Ыһаах сценарийын саамай туллар туттааҕа, эргийэр киниэ Нам биллиилээх олонхоһута П.П. Ядрихинской-Бэдээлэ «Дьырыбына Дьырылыатта» олонхото буолуохтаах. Сценаристар бу олонхону аһан, толкуйдаан дьахтар бухатыр орто дойдуга или-эйини, дьоллоох олоҕу түстүүрүн, бүгүгүнү олоххо сыһыаран көрдөрөллөр эрийиллэр. Олонхо ис хоһооно, философията билингит кэми, олоҕу, быһыыны-майгыны хоһуйан, уустаан-ураннаан этэрин умнуо суохтаахпыт.

Намна Эгсиэли хочотугар ыһаах түһүлгэтин талбыт сирдэригэр түһэриэхтэрин сөп. Дьэ, ону эрдэттэн быланнаан, алгыс түһэрэн, кэлин да уос номоҕор киирэр курдук үйэлээх түһүлгэни тэрийиэххэ сөп. Регламент быһыытынан сизер-туом түһүлгэтин, Аал Луук Маһы туруоруу, Аар баҕабы, сэргэлэри анныы, ыһаах ыалдыттарга олорор трибуналара төһө ки-

Ытык бэлиэтин быһыытынан киллэрilibитэ.

Бары ыһаах ыһыллыбыт сирдэригэр Аал Луук Маһы ким сатырынан оһуордаан-мандардаан, лабаалаан-силлестээн туруордулар. Кэнники кэмнэ мөккүөр сүннүүнэн үбүлээһинигэр барар. Анаан дьарыктанар мас уустара баар буоллулар. Киһи хараһын халтарытар Аар Баҕахтары, ураһалары уонна онно дьүөрэлээх Аал Луук Маһы түһүлгэ ортотугар туруораллар уонна ороскуоттарын сабардыы, маастардар бас быһар сыананы этэллэр. Ол сыанага куоракка хас да таас квартираны ылыахха сөп. Ол дьону аһара кыынныыр. Дьингэр, Аал Луук Мас, ураһалар, атын да тутуулар ыһаах эрэ кэмигэр туттуллан баран, туһата суох туралларын санаатахха, киһи эрэ соннуйар. Онон намнар бу мөккүөрдээх боһуоруоһу ырытан, үөрэтэн баран, арыый да удамыр сыанага туттарыахтарын сөп этэ. Атын улуустар хайдах, хас сыанага туттарыахтарын, ыһаах кэнниттэн хайдах туһаныллыахтааһын барытын учуоттаан удамыр сыанага онорорго, аныгы ирдэбилиэн, тендер онорор сөп этэ. Маны намнар толкуйдаан көрөргүт наада.

Олонхо ыһаахтарыгар түөлбө олонхоһуттарын тустарынан матырыяаллары хомуйуу үгэһэ олохсуйда. Бу өттүнөн ыллахха, намнар олонхоһуттарын үйэтиитигэ улаханнык хаалан иһэллэр. Арай кыраайы үөрэтээччи У.Д. Сивцева биир дьобуус кинигэни бэчээттэтэн турар. Онуоха Намна төрөөн-үөскээн ааспыт 46 олонхоһут испииһэгэ бэриллибит. Уонна улууска биллибит олонхоһуттар П.П. Ядрихинской, П.Н. Попов, Е.Г. Охлопков-Буоратай, Сивцев-Мурун у.д.а. тустарынан суруйуулар киллэрilibиттэрэ (Сивцева, 2008.) Мэнэ Ханаластар, Дьааньылар курдук биир толору антологияны Нам олонхоһуттарын тустарынан онорон таһаарыахха сөп.

В.Л. Серошевский «Якуты» диэн кинигэтигэр Нам олонхоһуттарын тустарынан бэртээхэй бэлиэтээһиннэри онорбута биллэр. Кини Нам

«Ураанхай сахалар» үлэтигэр сөбөн-махтайан, 45 олонхотун толору испииһэктээн ылбыт Атамай нэһилиэгин (уруккута Нам сирэ) олонхоһута П.Л. Колесов революция иннигэр Нам улууну нэһилиэктэригэр кини биллэн олонхолоон ааспыттар. Кинилэр албандьаһах ааттарын Олонхо ыһаагар дорҕоонноохтук ахтан аһыллыахтаах. Кыаллар буоллабына, архыыштаран, кырдыаһастаран эбии матырыяалы булан, дьонно-сэргэбэ тиэрдэр сөп.

Нам кырдыаһас учуутала Н. Харитонов 1929 с. «Ала Туйгу» олонхону С.А. Новгородов алфавитынан суруйбута биллэр. Бу Нам улууттан сурукка-бичиккэ киирбит олонхо, тыла-өһө В.Н. Попов «Үөлэн Кырдыт» олонхотугар олус майгыныыр. Ону сизэнэ Т.Е. Сивцев бэйэтин дьэтигээби архыыбыгар ууруна сылдырар. Горнайдар курдук олонхоһуттар уонна олонхо туһунан туох билэрин барытын мунньан, дьонно-сэргэбэ таһаарарга тобоостоох түгэни мүччү туппат ордук...

Нам олонхоһуттарын П.А. Ойуунускай сэгээрбитин, кини Күнүк Уурастыраптыын 1937 сыллаахха таһа сылдьан, улахан тэрээһини тэрийбитин киһи эрэ барыта билбэт. Платон Алексеевич очотооҕу «Социалистическая Якутия» хаһыакка анаан ыстатыйа суруйан турар (Ойуунускай, 1937). Кини очолорго эдэр учуутал Потапов уус-уран самодельноһы көбүлээбитин бэлиэтээн суруйбут. Кини кимин чуолкайдьаахха, ити олонхоҕо аналлаах тэрээһин туһунан архыыштан, хаһыат саһарбыт страницаларыттан булан суруйар наада. Очотооҕу периодическай бэчээттэн

таһаарыахтара диэн эрэнбин. Олонхо ытыллар түһүлгэтигэр, эбэтэр олонхо дьэтигэр Уус Алданнар олонхоһуттарын галереятын курдук кэккэлэтэн кэбиһэллэрэ буоллар, кинилэр мөссүөннэрин эдэрдэр өйдүүлэригэр биер суол өйдөбүннүк буолуох этэ.

Намтан П.П. Ядрихинской-Бэдээлэ, Е.Г. Охлопков-Буоратай, В.Н. Попов-Бочоох олонхолоро бэчээттэнэн тахсыбытара. Арай Буоратай тус бэйэтэ суруйбут «Урун Уолан» олонхото архыыштан көстүбүтүн ИГИ-лэр бэчээткэ бэлэмни сылдыаллар. Кэнники кэмнэ ийэ олонхоһут аатын ылбыт, Өлүөхүмээ олохсуйбут, онно көмүс уңуоҕа көтөүллүбүт А.Е. Соловьев төрүт-уус Нам этэ, дойдутун олонхоһуттарытан олонхолуур идэбэ уһуйуллубутун ахтааччы. Онон кини олонхото тэттик кылгас буолааччы, нууччалыы, омуктуу тылбаастаан, мультимедийнай таһаарыыны толкуйдуохха, үбүн харчытын булуохха. Дьэ, ол ордук үйэлээх үгэс буолуох этэ. Биһиги Дьааньыга Д.А. Томская «Кыыс Кылабынай бухатыр», Бүлүүгэ В.О. Каратаев «Оҕо Тулайыах» тэттик олонхолорун видеога уһуллубутун оцифровкалаан, сурукка-бичиккэ таһааран, сахалыы, нууччалыы, английскайды тылларынан күн сирин көрдөрөн турабыт. Билингит ааҕааччылар, омук да дьонно уопсай өйдөбүлгэ мультимедийнай таһаарылылары сэргиир, кэрэхсир буолбуттарын эмиз болҕомтоҕо ылар наада. Билингит олох ирдэбилэ итинник.

Аны Олонхо ыһаагар конкурстары тэрийэн ытыгы туһунан санаабын этэн аһарым сирдээх. Ыһаахха олонхо, оһуохай конкурсу тэрийи тустарынан «Олонхо ыһаах-оһуохай», «Олонхо ыһаахтара. Түмүк санаалар» (Илларионов, 2006, 2015) диэн кинигэлэрбэр сырдатан турабын.

Маныаха намнар Е.К. Иванова, Е.В. Соколова үөрэнээчтук, салалтатынан көхтөөхтүк кытталлар, сылын аайы туохха эмэ тиксибит буолаллар. Д.И. Кривошапки

ынарарыахпытын баҕарар буоллахпытына, тутатына хоһуйан толорууга суолта биэриэхтээхпит. Маны тэрийээччилэр учуоттууллара наада. Конкурс усулуобуйатыгар тутатына чаас аһаара толоруутун ирдээххэ баара.

Оһуохай - олонхо сүрүн оонньуута, көрө-нара. Ханна да буоллун, оһуохай өрө тутулуохтаах. Былыр революция иннигэр, кэлин Аҕа дойду Улуу сэриитин иннигэр даҕаны Сунтаар, Ньурба улуустарыгар түһүлгэлээн этиини уонна аатырбыт оһуохайдыттары өрө туталлара, ыһаах хайдах барбыта оһуохайынан сыаналана, ким уустаан-ураннаан хоһуйан эһипитэ кэпсэлгэ сылдыара. Билингит ыһаахтарга төһө да улахан бириистэр турдаллар, оһуохай соччо бардыламат буолла. Кистэл буолбатах, конкурса суруттарбыттар эрэ түһүлгэлээн этэр буоллулар.

П.П. Ядрихинской, Е.Г. Охлопков, В.Н. Попов да ааттара умнулуо суохтаахтар. Дьэ, очоҕо Намна Олонхо ыһаагар анал бириистэри ылбытыт диэн санылларыгар да ордук буолуох этэ. Маны намнар, ыһаах дирекцията эрдэттэн тэрийэр үлэни ытытын наада. Сатаан тэрийдэххэ, ким да туора туруо суоҕа.

Кэнники сылларга Олонхо ыһаадын тэрийэн ытыгыга, Олонхо театра уонна Олонхо институтта кыттылары утүө түмүктэрдээх буолла. Кинилэр олонхо конференцияларын, ыһаадын тэрийэн ытыгыга, сценарийдарын суруйууга, кинигэлэри бэчээткэ бэлэмнээн таһаарыыга үлэстилэр. Нам да ыһаагар үлэлиэхтэрэ, санааларын этиэхтэрэ. Эдэрдэр кыттыһан үлэлииллэрэ биһигини үөрдэр. Нам культуратын үлэһиттэрэ РНА СС ГЧ уонна ААХНП институтун кытта алтыһан үлэлиибиттэрэ ыраатта, билингит да ыкса ситимнээхтик үлэлэһэ сылдыаллар. Онон, намнар кинилэри кытта энгэрдэстэхтэринэ, Олонхо ыһаага санаа хоту барыаҕа диэн эрэннээххэ сөп.

В.В. ИЛЛАРИОНОВ,
ф.нд., профессор.

Кэрэ эйгэтигэр

Бям ыйын өрөбүллэригэр «Ретро-данс» балһнай үңкүү народнай коллективын 22 киһилээх бөлөҕө Соҕуруу Кэриэйэ республикатыгар ыраах айанна туруммурут. Нуучча айанһыта Ерофей Хабаров аатын сүгэр Хабаровскай куорат кэрэ-бэлиэ сирдэринэн экскурсияҕа сырыттыбыт, Амур өрүс чэбдик салгынын эһирийэ тыынныбыт.

Владивостокка хонон баран, сарсыарда Соҕуруу Кэриэйэҕэ көппүспүт. 3 чаас айаннаан, Кэриэйэ төрдүс улахан куоратыгар Тягуга тийибиппит. Архитектура судаургу эрээри, халлаанна харбаспыт дьиэлэрэ киһини сөхтөрө дьэндэһэллэр. Аэропорка эйэбэс волонтер кыргыттар көрсөн, олоор сирбитин булларбыттар.

Сарсыныгар фестиваль-быт саҕаламмыта. Манна ыам ыйыгар, айылҕа тиллиитэ, араас фестиваллар тэриллэллэр эбит. Олортон саамай бастакылара Азия норуотун түмэр, ураты культураларын сомоҕолуур «Разноцветный

КЭРИЭЙЭЭ – ЫҤЫАХ ҮҤКҮҮТЭ

Тягу» парад-фестиваль буолар. Бу тэрээһини ким эрэ интэриэһиргиир буоллаҕына, ютубка киһирэн көрүүн сөп.

1982 сылтан ытытыллар фестивалга быйыл Кэриэйэтэн 86 хамаанда, 16 тас дойдуттан: Японияттан, Индонезияттан, Филиппинтан, Кытайтан, Вьетнамтан, Камбоджаттан, Россияттан, уопсайа 349 хамаанда, о.и. Саха

сириттэн 5 коллектив — Намтан, Горнайтан, Тааттаттан, Хатастан, Дьокуускайтан «Тэлээрис» оҕо ансаамбыла кытыннылар.

Маннык таһырдыа ытытыллар улахан бырааһыннык карнавальнай шествиеҕа майгынныыр эбит. Икки өттүттэн дьон сэлэли турбут уулуссатыгар чорооммутун өрө көтөҕөн, сайыны уруй-

дуур ыһыах үңкүүтүн көрдөрдүбүт.

Куорат мэрэ Квон Яджин парады толору көрдө, фестиваль кыттыылаахтарын кытта флеш-моб үңкүүлээтэ. Ити курдук араас омуртардын алтыһан, кинилэр культураларын илэ харахпытын көрөн олус астынныбыт. Өссө сынһалан паркатыгар ытытыллыбыт культурнай тэрээһингэ кытынныбыт. 83 этээстээх дьиэбэ тэнгэнэр, 312 м үрдүктээх шыскаҕа тахсан, куорат кэрэ көстүүтүн үөһэттэн сөҕө-махтайа көрдүбүт.

Биһир дойдулаахпыт Елизавета Мальцева Пусан куоракка сирдээн сырытыннарда. Пусан Японскай муора бизрэгэр турар олус кыраһыабай портовай куорат эбит. Муора устун хаамтыбыт, кини сибизһэй, сөрүүн салгынын эһирийэ тыынныбыт. Манна төһө да 26 кыраадыс итии буоллар, сөгүө кэмэ бэс ыйыттан саҕаланар эбит.

Төннөн иһэн Владиво-

сток куорат кэрэ бэлиэ сирдэрин, аатырар-сураҕыра муосталарын, 4 араас куораты, Японскай муораны, Амур өрүһү сөҕө-махтайа көрдүбүт. Соҕуруу Кэриэйэ олоҕун-дьаһаҕын, эйэбэс дьонун-сэргэтин, культура тын билсэн, айаммыт олус интэриэһинэйдик ааста. Конкурса кыттар сыаллаах тийибиппит, фестиваль да буоллар, астынныбыт, дуоһуйдубут. Аан дойду таһымнаах, дириг ис хоһоонноох тэрээһингэ кыттыбыһытын туоһулуур дипломан наҕараадаланан, сүргүбүт өрө көтөҕүллэн кэллибит.

Түгэнинэн туһанан, биһигини өйөөбүт улууспут культура тын управлениетыгар (нач. Е. Заровняева), «Хамаҕатта» нэһилиэгэ МТ администрациятыгар (нач. И. Максимов), «Кэрэ» ательеҕа (дир. А. Колесова), тарбахтарыгар талааннаах истэһиннэргэ М. Чесноковаҕа, Г. Кривошапкинаҕа, спонсорбытыгар С. Бережновка барҕа махталбытын тиэрдэбит.

Л.Е. ОХЛОПКОВА

Социальной үлэһит күнүгэр

Бэс ыйын 8 күнүгэр Россия үрдүнэн социальной үлэһиттэр идэлээх күннэрин бэлиэтээтилэр. Бу көмүскэлэ суох арананы көрө-истэ сылдыар ураты аналлаах дьонго, дьоһун болҕомто уонна кинилэр үтүөлэрин билиини күнэ буолар. Идэлээх бырааһынныгы көрсө, Нам улуунун социальной харалта управлениетын салайааччыта Ф.И. Охлопкованы көрсөн кэпсэттибит.

-Феврония Ивановна, улуус социальной эйгэтигэр үлэһити-хамсыы олоор коллектив туһунан билиһиннэрииг дуо?

-Намнааҕы социальной харалта управлениетыгар уопсайа сокуонунан көрүллэр көмөнү нэһилиэнньэбэ тиэрдэр аналлаах 8 үлэһит үлэһити-хамсыы сылдыар. Саха республикатын социальной сулууспа туйгуннара - главнай бухгалтер Р.В. Васильева, реабилитолог специалист А.М. Баишева, социальной үлэһит Н.Г. Попова. Күннэтэ нэһилиэнньэ кыһалҕатын быһаарарга, ол эбэтэр, пособие ыйдааҕы ЕДВ анааһынна уопуттаах специалистар Л.Ю. Колмогорова, Н.И. Шадрина, С.Х. Слепцов, В.С. Маркова, А.А. Новгородова үлэһиттэр.

- Улуус үрдүнэн хас социальной үлэһит баарый?

- Соҕотох олоор, көрө-истэр киһитэ суох аҕа саастаах, инбэлиит дьонго улуус үрдүнэн 10 үлэһит 71 киһиэхэ социальной өнгөнү онорор. Хас биһирдии үлэһит көрө-истэр киһитин кыһалҕатын бары өттүнэн быһаарарга дьулуһар.Ол курдук, ыйдааҕы уоту-гааһы төлүүргэ, балыһаҕа барарга, эмп-томп суруттаран ыларга, маҕаһынтан ас атыһаһарга, араас докумуону толорорго, ардыгар дьиэ ис-тас үлэтигэр тийэ көмөлөһөллөр. Бу ыарахан эрээри, нэһилиэнньэбэ олус туһалаах үлэни ылбычча киһи сатаан уйбат. Кыһалҕалаах, ыалдыар киһи уйулҕата араас буолар. Хас биһирдии киһи бэйэтигэр ураты сыйһаны ирдиир. Итинник үлэ киһи быһыытынан уратылаах уонна профессиональной хаачыстыбалары,

УРАТЫ АНАЛЛААХ ДЬОН

эйэбэс, хаһан баҕарар өйөбүлү онорорго бэлэм буолууну эрэйэр. Биһиги киһи тутта ааттыбыт социальной үлэһиттэрбитин Н.Г. Попованы, А.Б.Лукинаны, А.П. Гуляеваны, М.Н. Новгородованы, Ф.С. Кононованы, Е.К. Дорофеевны, В.В. Иванованы, С.А. Евченконы, М.А. Егорованы.

Улуус социальной сайдыытыгар сүҥкэн кылааттары киллэрбит биһиги бэтэрээннэрбитигэр В.Н. Винокуроваҕа, Л.Н. Федороваҕа, Л.Р. Аргуноваҕа, М.С. Макароваҕа, З.Р. Платоноваҕа наһаа улахан махталлаахпыт.

-Управление үлэтигэр көмө, тирэх буолар дьонгут кимнээхтэрий? Ханнык тэрилтэлэри кытта ситимнээхтик үлэһитигитий?

-Нам улуунун бэтэрээннэрин Сэбиэтин бэрэссэдэтэлэ С.Д.Кобякова, инбэлииттэр обществоларын бэрэссэдэтэлэ М.С. Иванова, А.Н. Соловьев, А.Д. Слепцова социальной харалта управлениетын кытта биһир сыаллаах, чугастык алтыһан үлэни-хамнаһы ытыгаллар. Нэһилиэнньэни кытта ыкса тык үлэлэһэрбитигэр, улуус нэһиликтэрин социальной боппуруостарга специалистара төһүү күөс буолаллар.

Улуус инникигэ сайдыытыгар, олох-дьаһах тупсарыгар, дьон туруктаах буолуугар социальной харалта

управлениета Пенсионнай фонда управлениетын, Дьарыктаах буолуу киһинин, Нам улуунун балыһатын, Социальной стархование фондатын, улуус бары тэрилтэлэрин кытта ситимнээх үлэни ытытабыт.

-Социальной эйгэбэ хабыллар дьон ханнык өнгөнөн туһаналларый?

- Тыыл, үлэ бэтэрээннэригэр, сэрии огдооболоругар, сэрии оҕолоругар, инбэлииттэргэ, инбэлиит оҕолоох дьиэ кэргэттэргэ сокуонунан көрүллүбүт чэпчэтиилэр ый айы тустаах дьонго бириэмэтигэр тиэрдиллэр. Инбэлииттэргэ, инбэлиит оҕолоох дьиэ кэргэттэргэ МСЭ анаабыт реабилитациялыыр техническэй көмөтүн тиксэрэбит. Уочарат бэрээдэгинэн республика иһинээҕи квотанан реабилитацияҕа; тыыл бэтэрээннэрин, 60 сааһын аастыт, үлэлээбэт үлэ бэтэрээннэрин республика иһигэр санаторнай-курортнай сынһаланна ытытабыт.

Чэпчэтиилээх категорияларга улуус иһигэр сылдыар автобуска айанна чэпчэтиилээх билиэт көрүллэр. Кыра дохуоттаах, элбэх оҕолоох дьиэ кэргэттэр оҕолорун сайынны лаабырынан хаачылыбыт. Соҕотох олоор тыыл бэтэрээннэригэр дьиэ өрөмүөнүгэр биһир кэмнээх аадырыстаах көмө онгоһул-

лар. 70-80 сааһыгар диэри кырдыаҕастарга, госуударственной пенсионердарга, сылгыһыттарга, ыаннык-сыттарга республикаттан көрүллэр төлөбүрдэри аныбыт. Олох-дьаһах орто кээмэйттэн кыра пенсиялаах, үлэлээбэт дьонго алын кээмэйтэ (13576 солк.) тиэрдэн биһэр сыаллаах РСД (региональной социальной доплата) ананар. Улуус тэрилтэлэрин коллективнай дуоҕабардарын сокуон ирдэбилигэр эппиэттирин бэрэбиэркэлибит, суут, быраап боппуруостарыгар түмүк оноробут. Оҕолоох ыалга 2018 сылтан оҕо ыйдааҕы пособие тын кээмэйтэ улаатан, ол эбэтэр, ыал ыйдааҕы дохуодуттан көрөн, 1076 солк./1400 солк. биһир оҕо ананар. Оскуола саастаах элбэх оҕолоох кыра дохуоттаах дьиэ кэргэнгэ сылга биһирдэ оскуолаҕа тэрийэргэ көмө көрүллэр. Эдэр ыалга (30 сааһыгар диэри) маннайгы оҕо төрөөһүнүгэр биһир кэмнээх харчы төлөнөр.

Кыра дохуоттаах иэдээнтэ түбэспит ыалларга (баһаар), эмкэ, эппэрэссийэбэ барар инбэлииттэргэ, ыарыһахтарга (быраас анааһыннан, вызовтаах), бэрээдэктэ олоһуран, биһир кэмнээх аадырыстаах харчынан көмө көрүллэр. 2018 сыл тохсунуу ый 1 күнүттэн саҕа төрөөбүт бастакы оҕо 1,5 сааһыгар диэ-

ри ыйдааҕы пособие көрүллэр. Бу пособие анааһына дьиэ кэргэн сыллааҕы дохуодун ыйдааҕы орто кээмэйттэн тутулуктаах. Биһиги улууспутугар аастыт сыл түмүгүнэн бу пособие 74 оҕо анаанна. Үлэлээбэт төрөпүттэргэ оҕо төрөөһүнүгэр биһир кэмнээх пособие, ону таһынан, оҕо 1,5 сааһыгар диэри ыйдааҕы пособие ананар (пособие по уходу). Ыал аҕата аармыйаҕа сулууспалы сылдыар кэмигэр, оҕо 3 сааһын туола илик буоллаҕына, оҕо ый айы пособие төлөнөр.

-Элбэх оҕолоох дьиэ кэргэттэргэ туһуламмат көмөбэ улартыгылар тустарынан кэпсэиг дуо?

- Бүгүнгү күнүгэ Ийэ хапытаал кээмэйтэ 139 716,68 солк. Демография балаһыаньатын тупсарыга туһуламмат 2019 сыл олунуу 14 күнүгэр тахсыбыт Саха республикатын Ил Дарханын 367 №-дээх ыйааҕынан, ыам ыйын 1 күнүттэн оҕо пособиетын саҕа көрүнгэрэ киһирдилэр. Ол курдук, быйыл, 2019 сылга, маннайгы оҕо биһир кэмнээх төлөбүр (единовременная выплата) 33812 солкуобай төлөнөр буолла. Бу төлөбүр дьиэ кэргэн дохуодуттан тутулуга суох ананар.

2019 сылга төрөөбүт иккис оҕо региональной ийэ хапытаала ананар. Кээмэйтэ федеральной ийэ хапытаалыттан 30% бэриллээтэ. Ол эбэтэр 135 905,00 солкуобайга тэнгэнэр. Бу төлөбүр ийэ хапытаалын курдук туһаннаах сыалларга эрэ туттуллар. 2019 сылга төрөөбүт үһүс оҕо (эбэтэр онтон кэлэр) төрөөтөҕүнэ, оҕо 3 сааһын туолуор диэри оҕо тийинэн олору алын кээмэйттэн саҕа ыйдааҕы төлөбүрү ылар буолуохтара (өскөтүн дьиэ кэргэн нэһилиэнньэ орто дохуотуттан кыра дохуоттаах буоллаҕына). Кээмэйтэ ыйга 16906 солкуобай. Республика үрдүнэн нэһилиэнньэ орто дохуота биһир киһиэхэ тиксэрэ 42119,30 солкуобайга тэнгэнэр. Бу төлөбүргэ сылын айы перерегистрация аһар, дьиэ кэргэн дохуота дакаастанар.

Биһиги корр.

САЙЫНҒЫ БИИР КҮН ДЬЫЛЫ АҢАТАР

ХОРТУОППУЙ

Хортуоппуй ордон баран, кур отунан сабыллар. Отунан сабыах иннинэ уу кутабын, оччобуна сайын устата уу кутуллубат, көмүллүбөт, сыыс от үүммэт дириллэр. Күһүн хортуоппуй хомуйар сафана отун тэнгэ ылабын.

Хортуоппуй үүнүүтүн үрдэтэргэ биир ныма: хортуоппуй сибэккилээбитин уонна хоммутун кэнниттэн угуттан кыратык көүрөтөн биэрдэххэ, салгынтан уонна буортан ылар ингэмтиэлээх эттигэ барыта аһыгар барарын түмүгэр, аһа элбэх уонна бөдөн буолар. Хортуоппуй угун хатаран баран, моонньофон угун анныгар куталлар. Оччобуна тля олох буулаабат үһү. Кыра хортуоппуйу мясорубкага эрийтэрэн баран, эмиэ куталлар эбит.

УКУРУОП

Укуруоп хортуоппуйу, моркубу уонна помидоры кытта биэргэ үүммэт. Кини оҕурсу, хашыыста, салат, луук аттыларыгар үчүгэйдик үүнэр. Ордук оҕурсу укуруопка үөһэ тэстэр. Бастатан туран, укуруоп киниэхэ күлүк буолан туһалыыр. Иккиннинэн, төбөтүн дьөрбөтө дыргыл сытынан куоппаһырдар көйүүрдэри угулар.

ЧЕСНОГУ ҮҮННЭРИИ

Бүтэй түгэхтээх иһит түгэһэр инчэбэй халыг таһаһы тэлгэтэбит. Онон үүммэтэһэ чесноктары туруору уурталыбыт уонна инчэбэй таһаһынан сабан баран, иһиппитин ыга халпахтыыбыт уонна холодильникка эбэтэр сөрүүн сиргэ ууран силс тартабыт. Сөрүүн сиргэ 1 ый курдук туруоруохха сөп. Элбэх чесногу олордор буоллаха, инчэбэй таһаһынан быһаан, чесноктары үрүтүрдүгэр уурталыахха сөп. Манньык гыннаахха, силс бөҕө үүнэр. Силсэтэммит чесноктарытын көбүтүллүбүт буорга баттары баттыбыт. Манньык үүннэрэн элбэх чесногу хомуйуохха сөп. Сииги өр тутарынан фатин үчүгэй үһү. Силиһи муус устарган тартардахха, кини бөҕө-таба буолар.

Манньык сүбэни Элгээйигэ олодор Николай Семенов биэрэр.

ЭБИИ АҢАТЫ

Килиэп хаһын бырабыман. Кыра кубик гына быһан, лиискэ хатарабын. Мөһөөччүккэ мунһан, саас оҕуруот олодор сафана оҕурсу, помидор луункагыгар 1 ытыс халпыт килиэби, мас күлүн, сымыыт хаһын уонна хатарыллыбыт хортуоппуй хаһын кутан баран, кыра буорунан көмөбүн уонна үүнээйигин олодоһун. Сайыны быһа уу кутабын.

ТЕПЛИЦА БУОРУН БЭЛЭМНЭЭЙИ

Биһиги буорбут үксүгэр туустаах, тураг буолан, үчүгэй хара буору дөбигис булар күчүмэбэй. Үчүгэй хара буору хатын эбэтэр долохоно (боярышник) үүнэр сириттэн ылыахха сөп.

Быйаннаах бааһына буора эмиэ барар. Буору кырыстан бэлэмниир өссө ордук. Ону манньык оҕоһулар: кырыһы ылан оттоох өттүнэн умсары ууран саһааннаан таһаарыллар. Түгэбин төгүрүк уонна ууну тутар гына хоруудалы ууран таһаарыллар. Манна

сайын ынах иигин уонна ууну кутан илитиллэр. Оччоҕо кырыс түргэнник сытыгар уонна хаачыстыбата тупсар.

Перегойу (кырыһы) ферма эбтэр былгыгы өтөхтөр тастарыттан төһөнү баһар булуохха сөп.

Кырыһы уонна кунуһу эрдэттэн сиидэлээн, булкадаһык онорон бэлэмниир үчүгэй. Ол инниттэн кыра харахтаах тимир сизккэни булан, араамалаан, сиидэ оҕоһулар.

Теплица эбэтэр парник турагнаах сиргэ тутуллар буоллаһына, сир үрдүнэн полиэтилен пленканы тэлгэтиллэр уонна 20-25 см халыгнаахтык мас хатырыгын, сыһын, бытархай тааһы, кумабы тэлгэтиллэр. Ол кэнниттэн кырыс буорун (50-60%) уонна күнкүйбүт ноһому (40-50%) булкуйан 25 см халыгнаах гына кутуллар.

Теплица буорун долбуур (стеллаж) онорон кутар өссө ордук.

Теплица буора минеральной уоҕурдуулары элбэхтик тутууттан уонна кутар уун туустаах буоллаһына (биһиги күөлэрбит уулар туустаахтар) түргэнник тууһуар. Ону уунан сайыһыр ордук. Нуормата - 1 кв м иһингэ 150-400 л уу. Бу үлэни күһүн үүнээйини хомуйан баран оҕоһулар.

Үүнээйи үүнэн турдаһына буору эмиэ сайыахха сөп. Ону кутуу нуорматын улаатыннан ситиһиэххэ сөп (1 кв. м — 30-40 л). Оччоҕо туус суураллан тохтор. Туустаах уу сүүрэр ханаабатын уонна түһэр дьааматын эрдэттэн бэлэмнииллэр. Буору манньык сайыаһын кэнниттэн үүнээйилэри эбии аһатыллар.

ОҔУРСУНУ ОЛОРДУУ

Оҕурсуну тымныы буорга олортоххо, хачаайы уонна ыарыыга бэринимтиэ буолар. Онон теплицаны үчүгэйдик сылытан, буору ириэрэн баран олордуллуохтаах. Сыл аайы буор саһардыллыахтаах. Рассада наһаа үһү суохтаах. Төһөнөн кыра, эбэтэр эдэр даһаны теплицага түргэнник үүнэр. Уһаабыт рассада ыарыланар. Хас нэдиэлэ ахсын эбии аһатыллар.

Оҕурсу уоҕурдуута: биир ытыс сиикэйдии илдьиритиллибит хортуоппуй, сымыыт хаһа; биир ытыс мас күл; биир ытыс бытарытыллыбыт килиэп хоручуоската. Балары булкуйан баран, оҕурсу олодор луункага кутабын, ол кэнниттэн оҕурсугун олодоһун. Манньык олодуллубут оҕурсуга уһун сайыны быһа уоҕурдуу купакка эрэ, уу эрэ кутуллар.

ОҔУРСУНУ ХАЙДАХ БҮӨБЭЙДЭЭН ҮҮННЭРИИХХЭ

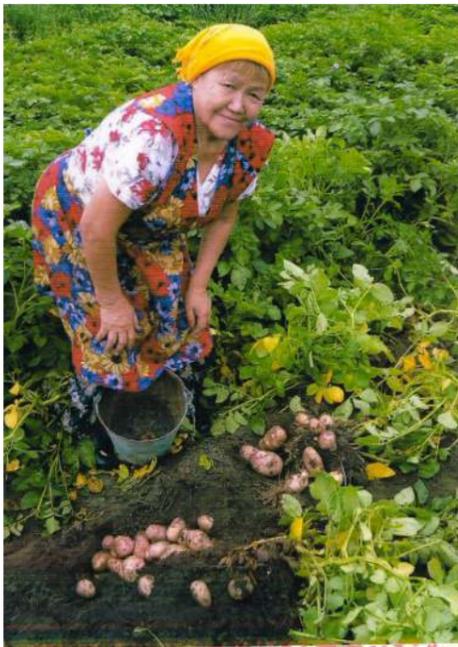
Теплицага оҕурсуга аһаһыт буору манньык бэлэмнииллэр: ноһому кунуһун уонна кырыс буорун куталлар. Онуоха 25%-га диэри эрбии көбүлүн, өрүс кумабын эптэххэ, буор састааба биллэрдик тупсар.

Оҕурсу - ноһому сөбүлүүр культура. Куорап түгэһэр халыг соҕустук (10-15 см) сибиэһэй ноһому тэлгэтиэххэ сөп. Оччоҕо ноһом көөнньөн, буору сылытар уонна салгыны углекислотанан байытар. Ол үүнээйигэ

олус туһалаах.

Рассадаһы теплица буора 10-15 см диригнэ 12-15 кырадыс сылыдаһына олодуллар. Салгындар, буор да температуратын кээмэйдиргэ, оҕуруотчут термометрдаах буолара хайаан да наада.

Биһиги уопсай алдаспыт оҕурсу отугар сөптөөх быһыны биэрбэпит буолар. Оҕурсу отун нэдиэлэ уста-

тыгар бэрийбэтин да, сири курдук үүнэн хаалар. Аһа отугар баран, үчүгэй үүнүнү биэрбэт.

Сүрүн умнас сэбирдэхтэрин хоннохторуттан тахсар лабаалары сүрүн умнас ортоугар диэри иккис сэбирдэх үрдүнэн, оттон сүрүн умнас ортоугуттан үөһэ тахсар лабаалары үһүс сэбирдэх үрдүнэн быһа тутуллар.

Оҕурсу ото теплица үрдүгэр тийдэһинэ, төбөтүн, умнаһы баайар боробулуоха үрдүнэн 3-4 сэбирдэһи хааларан баран, быһа тутуллар. Сорохтор умнас аллараангы 1-4-с лабаалары тоноон, «сырдатан» биэрэри сүбэлиллэр. Манньыгы үрдүк теплицаларга эрэ оҕуруохха сөп. Оҕурсуну манньык быһыылаан үүннэрдэххэ, 1 кв. м сиртэн 10-15 кг үүнүүнү ылыллыахтаах.

Оҕурсу тыһы уонна атыыр сибэккилэрэ тус-туспа үөскүүллэр. Түргэнник ситэр суортар үнүгэстэрэ буортан тахсыабыттан 30-40 хонугунан, хойутаан ситээччилэр 50-60 хонугунан сибэккилэнэн бараллар. Маннай атыыр сибэккилэр тыллаллар, кинилэртэн тыһылар 5-7 хонук хойутаан тахсаллар. Аныгы суортар уонна гибридтэр тыһы сибэккилэрэ элбэх буолар уонна тэнгэ тахсаллар.

Теплица температурата ыраас күн 25-28 кыраадыс сылаас, былыттаах күн 20-22 кыраадыс, түүн 15-18 кыраадыс сылаас түспэтэ уонна итинтэн үрдээбэтэ наада.

Теплицаны вентиляциялан эбэтэр сылытан ону ситиһиэххэ сөп. Оҕурсу - курдары охсор салгыны сөбүлээбэт культура. Оҕурсу сибэккилэниэр диэри, ууну нэдиэлэҕэ иккитэ-үстэ кутуллар. Аһа үөскүүр кэмигэр уу кутуутун элбэтиннэрэллэр. Ууну 4 үүнээйигэ биерлиэйкэни кутуллар. Уу температурата 22-24 кыраадыс сылаас буолара үчүгэй. Тымныы ууттан оҕурсу силиһэ сытыһыан сөп. Ууну сарсыар-

да кутар ордук.

Ууну элбэхтик кутартан оҕурсу силиһэ сараланан сир үрдүгэр көстөн тахсар. Ону сайын устата 2-3 төгүл перегойу (кунуһу) эрбии көбүлүгэр булкуйан, эбэтэр кураанах сылгы сааһын мээккэлээн 2-3 см халыг гына саба кутан биэрэллэр. Оҕурсу силиһин ситиэмэтэ 20-30 см эрэ диригнэ тарданан үүнэр. Алдыаммыт силс салгыны үүнэн чөлүгэр түспэт. Онон теплица буорун көбүтэр буортулаах.

КУОПАҤЫРДЫ

Куоппаһырдыга наадыр суортары олорут буоллааха, атыыр (көрүннүк) сибэккини быһа тардан ылан, сарбын-нахтарын үргээн баран, тыһы сибэккигэ (болчуохтаах) тиксигиннэрэллэр. Итинник 4-5 сибэккини куоппаһырдыахха сөп. Куоппаһырдыны сымнааһа киистэҕэ биһэн оҕуруохха эмиэ сөп.

ЭБИИ АҢАТЫ

Эбии аһатыга улахан суолта бэриллиэхтээх. Үүнээйилэри 10 хонукка биэрдэ эбии аһатыллар. Сибиэһэй ноһому буочукага көөнньөрөн эбии аһаты ордук туһалаах. Киниттэн салгында элбэх углекислота көтөр, ону оҕурсу сэбирдэхтэринэн инэринэр.

Эбии аһатыга минеральной уоҕурдуулар уопсай ыйааһыннара 10 л ууга 70 г ордуу суохтаах. Итинник суурадаһыны биер үүнээйигэ 0,5 л кутуллар.

Оҕурсу аһа түүн улаатар. Күнүс сэбирдэххэ үөскэбит пластическай эттиктэр түүн оҕурсу аһыгар түһэллэр. Оҕурсу эрдэ ситэр суортарын аһага ото быһыабыттан 45-50 хонугунан үөскүүр. Оҕурсу аһын кыратыгар быһаллар. Оҕурсу төһө эрдэ быһыллар да, аһылык буолар суолтата сочонон үрдүк.

ҮҮНЭЙИГЭ ТУОХ ТИИЙБЭТИН ХАЙДАХ БИЛЭБИТ?

Үүнээйи сөптөөхтүк сайдарыгар уонна аһын кутарыгар туһа табыллыбатын, ханнык эттик тийбэтин бэйэтэ кэпсири. Ону кэтээн көрөн биллиллэр.

Умнас мастыйыта теплица иһэ аһа итиитин уонна салгыны ситгэ кыратын туһунан тыллыыр. Туһа туоратар дьаһалы ылбатахха, сибэккитэ, сэбирдэхтэрэ түһэн кириэн бараллар, устуна өлөөллөр. Теплица иһэ 30 кыраадыстан итиийэ суохтаах. Онон куйааска ааны аһан салгыны оонньотор, итиэннэ туһунан эмит күлүктүү сабар ордук.

Сэбирдэх саһарыта дьуот тийбэтин көрдөрөр. 10 литэрэ ууга 30 хаапыла дьуоту, 20 гр хаһаайыстыбаннай мыыланы 1 л үүккэ булкуйаллар. Итини уоннуу хонугунан быһаан үөһэттэн ыстарылар. Оччоҕуна сэбирдэх саһарыта тохтуур.

Тахсан иһэр ас саһаран олүүтэ, бастатан туран, ити культураны (холобур оҕурсуну) бэйэ-бэйэлэриттэн олус чугастык уонна хойуутук олодубуттан эбэтэр теплица иһэ күнүһүн итиийэ-итийэ түүнүн тымныйарыттан, ууну наһаа элбэҕи, тымныыны кутартан эбэтэр эбии аһылык тийбэтигэ

буолар. Ол иһин хойуутук үүммүт уктартан сорботун үргээн сэргэхситэллэр. Күнүс наһаа итиийэр буоллаһына, күлүктэниллэр, түүнүн наһаа тымныйар буоллаһына, итии ууну хоннорулар, сылытыллар, үнүгэстэри таһаһынан сабыллар, эбэтэр хаһыатынан бүрүйүллэр. Ас кутар кэмигэр уу кутууну элбэтиллэр. Саһарбыт оҕурсулары тууруллар. Аттыгар баар сэбирдэхтэри кырыһыллар. Итиэннэ, умнаһын эрийэ тутан, астаах хаалбыт сэбирдэхтэр диэри сэрэнэн буорга көмүллэр (бу умнас силс буолар). Эбии аһатыллар.

Кураанах эрэ сибэккилэр тахсаллар. Бу былгырыгыны сибиэһэй сизэмэ рассадаламмытын көрдөрөр. Онон эрэй эрдэтинэ ити угу тууран баран, 2-4 сыллаах астыбыт сизэмэттэн үүммүт рассаданы олодо охсуллар.

Ас улааппат, сэбирдэх ньалбайар. Бу буорга кальций тийбэтин туоһулуур. Оччо-тугар хаппыт 7-8 устуука сымыыт хаһын бороһуок курдук үлтү мэлийэн баран, 5 л ууга суурайыллар. Ону укка барытыгар үлэрэн кутуллар, ол кэнниттэн уу кутуллар.

ТАБЫГАСТААХ АҤЫЛЫК

Ханнык баһар оҕурсуоту культуруга сөптөөхтүк үүнэригэр элбэх ингэмтиэлээх эттиккэ наадыр. Онон, оҕурсуну 7-10, биэрэһи, помидоры 10-12 хонукка биэрдэ, кабачогу уонна баклажаны сайын устата үстэ эбии аһатыллыахтаах.

Оҕурсуга анаан уоҕурдууну манньык эмиэ бэлэмниэххэ сөп. Күөх оту, сэбирдэһи эбэтэр 1 киилэ сибиэһэй ноһому (ынах сүөһү, куурусса киниэн) уулаах биздэрэҕэ 1-2 хонукка күнкүтүллэр. Бу көөнньөрүктэн оҕурсуга, помидорга уонна биздэрэҕэ 0,5 л, кабачока уонна тыһыкыбаҕа 1 л биздэрэлээх ууга суурайан кутуллар. Эбии аһатыах иннинэ бастаан үчүгэйдик уу кутуллар.

СИБЭККИ ЕВДОКИЯ СҮБЭЛЭРИТТЭН

Мин оҕурсуну икки лабаанан ытабын. 1,5-2 м буолла да, уһуурун тохтоотуру төбөтүн быһабын. Эргэ лабааларын ортолугу ас кутан эрдэхтэринэ, тэн кэксэли үүммүт силс аттыгтан саамай чугас сытар 2 хоннох ытабын. Оччоҕо 4 үк буолар (2 эргэ, 2 саһа). Эргэ лабаалар сотору кэмнэн астанан бүттэхтэринэ, алларатын быһабын. Эргэлэри быстын да, саһа лабаалар олус түргэнник ас куталлар. Бу салаалар 1,5 м буола уһаатахтарына эмиэ 2 саһа лабааны ытабын. Ити курдук күһүн хойуука диэри эдэр уктаах буолабын. Сороһор силс аттыгар хоннох үүммэт, оччоҕуна лабаатын арыый үөһөнөн ытабын. Саһа буолан, аллара өттө үксэ хоннохтонор. Манньык гыммытым 3-4 сыл буолла. Урут наар эрийэн олодордо этим. Манньык олортоххо, үүнээйи ситгэри аһаабат. Саһа лабаалар силсэтэн чугас сытар буоллаһына, эбии аһатыны түргэнник ингэринэллэр. Сэбирдэхтэр эргэртэтэр. Оҕурсу эбии аһаатаһына эрэ, өлгөмнүк ас кутар. Бэйэ онорбут химията суох эбии аһылыгынан 5-6 хоно-хоно аһатыахха наада.

Балаһы бэлэмнээтиллэр
Иннокентий ИВАНОВ,
Анастасия КОРЯКИНА

Умнуллубат кэрэ түгэнэр

Уннуктаах уһун кыһын, ылаангы күннэрдээх саас аастылар. Сылаас, сырдык күннэр үүннүлэр, күүтүү-лээх сайыммыт барахсан тийэн кэллэ.

Ил Дархан А.С. Николаев сизэрдээх уураагы таһааран, ыам ыйын 22 күнэ «Сайылык күнэ» диэн ааттанна. Саха дьонугар былыргыттан баччаанна диэри бу күн күүтүүлээх сайылык күнүнэн аабыллара. Мин 5-6 сааспыттан кыстыктан сайылыкка көһүүнү хаар ууллуобуттан күүтүрбин өйдүүбүн. Кыһын 2-3 ыалынан олорор кыстыкпыттар, соҕотох оҕо буолан, тэһийбэккэ мундуйданарым.

Сайылыкка көстөххө оно оҕо бөҕө, оонньуу, үөрүү-көтүү! Бэйэбит кыахпыт иһинэн туһааннаах үлэлээх буоларбыт: ыанньыксыт ийэлэрбитигэр ынах этэрэн көмөлөһөбүт, ньирийдэри бүтэйгэ хаайабыт, киэһэ хомуйабыт, Атаах диэн оҕустуунан ыалларга уу баһабыт, киэһэ түптэ оҕоробут, ол быһыылар ойуурга моҕотойдуу сүүрүбүт, хайа, уонна сөтүө, киэһэтин оонньуу-оонньуу! Дугалаах

САЙЫЛЫГЫМ БАРАХСАН...

сайылыгыгар 6-7 оҕо буоларбыт. Сүүрүүгэ, ыстаныыга күрэхтэһии, саһа буолуу, харах симсиитэ, биһилэх кууту, «түг» дэһэн сэриилэһии, арыый обургу 8-9 сааспыттар скакалка, ол быһыыгар чуумпуран олорон остуоруйалаһыы, көрбүт киинэттэн кэпсэтии — биир тылынан эттэххэ, ыраас ырай олоҕо!

Билигин 80-ча саастанан олорон сиэннэргэ, хос сиэннэргэ кэпсибит. Ону дьоммут ырай олоҕор холооботтор, улаханньык сэнээрбэттэр. Кинилэр күнү быһа телефону кыһыылларын ордороллор. Дьэ, итиннэ сыттаҕа үйэ араастаһыыта диэн! Ол эрэн, биһиги ыраас салгынгга көччүө оонньуурбут, бэйэбит кыахпытанын үлэлиирбит, улахан дьону кытта лоп бааччы алтыһарбыт быдан ордук этэ диэн син биир саныбын! 11-12 сааспыттан окко үлэлээх, туһа дьону буолбуттун. Улаатыы, бэйэ-бэйэҕэ интэриэс үөскээһинэ, үлэттэн хайҕаныы о.д.а. туһалаах, дьонуннаах хаачысты-

балар бу кэмтэн олохсуйдахтара, олоххо көнө суолбутун сирдээтэхтэрэ.

Ити кэмтэн 40-ча сылаанан, учууталлыы сырыттаһыына нэһилиэк сэбиэттэригэр секретарынан талбыттара. Председатель тыа хаһаайыстыбатыгар үлэлээбит Дмитрий Григорьевич Муксунов этэ. Нэһилиэкпитигэр «Бүтэйдээх», «Тахаанай», «Хара эбэ» диэн ыанньык уонна «Түннүк анна» диэн ньирийдэри фермалара бааллара. Сайын аайы совхоз уонна сельсовет тэрийэн «Доярка күнэ» диэн ытыллара. Үлэлээбитим

үһүс сылыгар Дмитрий Григорьевич миигин ол тэрээһингэ барарга соруудахтаата. Ыһыах «Түннүк Анна» диэн ньирийдэри ферматыгар ытытылына. Манна саастарын туһары үтүө суобастаахтык, таһаарылаахтык үлэлээбит кырдыбаастары билэrim: Домна Романовна Шестакова, Марфа Иннокентьевна Новгородова, Матрена Алексеевна Абрамова, Матрена Никифоровна Сивцева, Анна Семеновна Атласова, Евдокия Петровна Протопопова, Клара Прокопьевна Орлова, Татьяна Николаева о.д.а. Ньи-

рэй ферматыгар маслозавод баара. Маастар Анна Федотовна Харитонова, үлэһиттэр Варвара Авксентьевна Афанасьева, Татьяна Кирсановна Охлопкова, Мария Сидорова, ньирийдэргэ хааһы оҕорооччунан Иннокентий Тихонович Сивцев өр кэмнэ үлэлээбиттэрэ. Совхозтан Данил Данилович Пахомов тахсан үлэ көрдөрүүтүн, ситиһилэри билиһиннэрдэ, наһараадалары туттарда. Түөлбэлээн олорон аһаан баран, программа быһыытынан концерт, салгы күүрэхтэһии ытытылына. Фермалар тустуһунан формалаахтар. Күүрэхтэһии көрүгүнэрэ улахан дьонго уонна оҕолорго диэн араасар. Ол быһыыгар урукку кэмнэргэ үлэлээбиттэрин ахтыһыы, кэлбит ыалдьыттардыын кэпсэтии. Фермаларга үтүө суобастаахтык үлэлээбит кыргыттар Лиза Дмитриева, Маргарита Иванова, Альбина Ядреева, Настя Рязанская туһунан кэпсээтилэр.

Самаан сайын, күүстээх үлэ быһыыгар, өрө күүрүүлээх үлэ бырааһынньыгар сылдыһыппын билингэ диэри умнуоппун.

Елена НЕУСТРОЕВА

Чөл олох уонна спорт - арахсыспат аргыстар

1961-1971 сс. Хатырык, Салбаҥ оскуолаларыгар дуобат, саахымат куруһуогун алын сүһүөх кылаас үөрэнээччилэригэр ыһыптыым. Хатырык оскуолатын юбилейыгар үөрэппит оҕолорбун көрсүбүтүм. Маймаҕаттан сылдьан үөрэммит Петя Собакин, Шура Ядрихинская дуобатчыт буоларбытыгар олук уурбутун диэн үөрдүбүттэрэ.

Собакин Петр Петрович, Маймаҕа олохтооҕо, республика, Нам улуунун чабылхай дуобатчыта, ССРС, РСФСР нуучча дуобатыгар маастара, Нам оройуонун 13, Саха АССР 5 төгүллээх чемпиона. Пахомова Александра Ивановна (Ядрихинская) Хатырык нэһилиэгэр төрөөбүтэ, Түбэ, Хатын Арыы оскуолаларыгар үлэлээбитэ, 1-кы разрядтаах дуобатчыт. Кривошапкин Василий Васильевич, Салбаҥ төрүт олохтооҕо, разрядтаах дуобатчыт. 1977 с., Улуу Октоөп юбилейинан, улууска оскуола үөрэнээччилэригэр 1-кы м., 1978 с. улуус үөрэнээччилэрин күрэхтэһиилэригэр 2-с м., «Комсомольская» совхозка нуучча дуобатыгар нэһилиэктэринэн күрэхтэһиигэ 2-с дуоскаҕа 2-с м. ылбыта. 1990 с. Нам улуунугар «Гроза чемпионов» анал бириис хаһаайына. Протопопов Иван Николаевич, 1-кы разрядтаах дуобатчыт, «СР норуотун үөрэҕириттин туйгуна», улууска «Бастын директор» номинация хаһаайына. Протопопов Артур Николаевич, үрдүк үөрэхтээх историк, республикатааҕы коррекционной интернат-оскуолаҕа история учууталынан, дуобат, саахымат куруһуогун салайааччытынан үлэлээбитэ. 1-кы разрядтаах дуобатчыт, 2-с разрядтаах саахыматчыт, «СР норуотун үөрэҕириттин туйгуна» бэлиэ хаһаайына. Касьянов Федор Егорович Салбаҥ нэһилиэгэр төрөөбүтэ, 1-кы разрядтаах

ОБОЛОРОУ КЫТТА СЫЛДЬААР ДЬОЛ

дуобатчыт. 2000-2009 сс. Салбаҥ орто оскуолатыгар дуобат, саахымат куруһуогар тренеринэн үлэлээбитим. Үс бөлөххө арааран: начальнай, орто (5-7 кыл.), улахан кылаастары (8 — 11 кыл.) дьарыктаабытым. Куруһуокпар сөбүлээн дьарыктананнар, комплекснай спартакиадаларга кыттарбыт.

2000-2001 сс. үөрэх дьылыгар куруһуогум үлэтин саҕалырбар оройуонна, республикаҕа убаастанар салайааччылар тирэх буолбуттара. Ол курдук Василий Васильевич, Нам улуунун, Партизан нэһилиэгин Ытык киһитэ, Нам улуунун оҕо спортивнай оскуолатын директора, боксаҕа ССРС маастара 10 саахымат ылан көмөлөспүтэ. Онтон кынаттанан таһаарылаахтык үлэлииргэ соруммутум.

2012 с. Ил Түмэнгэ быыбардар буолбуттара. Намтан депутатынан Ньургун Семёнович Тимофеев биир санаан талыллыбыта. Биһиги, Салбаҥнар, 100% быыбардаабыппыт. 2012 с., мин 70 сааспын туолар юбилейбар, Нь.Тимофеев уонна Саха сирин дуобакка бастакы гроссмейстера А. Азаров магнитнай дуоска, остуол тенниһэ, дуобат бэлэхтээбиттэрэ. Салбаҥтан биир дойдулаахпыт, Нам улуунун муннаһын депутата А. Фёдоров 10 дуобаты биэрбитэ. Тренер Е. Охотин кэһиллээх кэлбитэ, оҕолорбор сеанс ыһыптыгар Стручков Алик тэҥнэспитэ. Дуобат, саахымат кабинета үлэлииргэр оскуола директора А.Е. Кривошапкин улахан көмөлөөх. Кабинет киэргэтии-

тин Хамаҕатта саха-француз оскуолатын социальной педагога Л.Д. Ушницкая тупсаҕайдык оҕорбута. Оҕо спортивнай оскуолатын тренердэрэ Р. Егорова, Н. Протопопова, А. Винокурова, Салбаҥтан ветеран, к.с.м. И.И. Игнатев, А.А. Посельская сеанс биэрэллэрэ, партиялары үөрэтэллэрэ, задача суотталлара.

Улууска ытыллар ком-

Нам, Таастаах, Искра, Никольская оскуолаларыгар күрэхтэһэ киирэрбитигэр оскуола суопшардара сэрэхтээх, эйэбэс, үтүө сыһыаннарын арыалланан, уонча сылаанна эрэйи суох, ырыанан, үөрэн-көтөн сылдыарбыт! Эйэбэс, үтүө майгылаах Петр Оконешников, Иннокентий Посельский, Николай Аргунов, Илья Эверстов суопшардыллар. Биридэ Салбаҥна

плекснай спартакиадаларга, улууспут чабылхай дуобатчыттар А.Г. Азаровка, Е.А. Эверстовка, Р.Егороваҕа, В. Еремеевкэ, М. Пестеревкэ, Саха сирин саахымакка бастакы маастара М.К. Афанасьева аналлаах күрэхтэһиилэргэ бири да көтүспэккэ кыттарбыт. Атын оскуолалар оҕолорбун «грозалар» диэн ааттыыллара. 2000-2009 сс. 1-кы разрядтаах - 4, 2-с разрядтаах — 6; 3-с разрядтаах-13 үөрэнээччи баар буолбута. 2000-2009 сс. куруһуок салайааччытынан үлэлиирбэр төрөппүттэр, оскуола коллектива олус өйөбүттэрэ.

чугаһаан иһэн суопшарбыт Иннокентий Афанасьевич Посельский массынатын бытаардан, Кураанах диэн алааска бөрөнү көрдөрбүтэ. Оҕолорум барахсаттар олохторугар дьикти көстүүнү көрөн үөрбүттэрэ. Мин суопшарбынаан сиэмэх кыыл элбэх хоромньуну оҕорорун кэпсээбиппит.

Оройуон оскуолалара бары кытыһынахтарына өрөбүлгэ кытта оонньууллара. Остолобуой, кафелар үлэлээбэттэрэ. Дуобатчыттарбын, саахыматчыттарбын «Дебюттан» чугас олорор Екатерина Афанасьева Дмитриеваҕа уонна детдомна биригэ оло-

бут чугас дьүөгэбэр Анна Амбросьева Прокопьеваҕа түһэрэrim. Иккиэн тотоойу астаах-үөллээх, эйэбэс майгылаах, элбэх көрүдүөс кэпсээннээх үлэ ветерана-ра этилэрэ. Е.А. Дмитриева, үлэ, тыыл ветерана, 1-кы разрядтаах дуобатчытым Ньургуйа Касьянова эбэтэ этэ. Кини үлэ ветерана Салбаҥна кулуупка уус-уран салайааччынан үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ. Дьүөгэм барахсан Аня Мария Ивановна диэн куоскалааҕа. Куоската от күөбүгэ ламбадаҕа аналлаах үнүкүүгэ кэтэр атлас юбкалааҕа, сырдык куруһуоба кофталааҕа, өссө маған сэлээппэлээбэ. Аня кэрэ нарын куолаһынан ыллы-

ыллы куоскатын үнүкүүлэтэрэ. Оҕолорум ону көрөн олус үөрэллэрэ, астыналлара, дуоһуйа сынныаналлара. Эбиэккэ олус үчүгэйдик тотохана аһаан, үнүкүү, ырыа истэн «Дебютка» тахсан күрэхтэһиигэ таһаарылаахтык оонньоон, Екатерина Афанасьева, Анна Амбросьева алгыстарын толороллоро. Аны кинилэр тото-хана аһаппыт оҕолоругар «ыалды» киирэллэрэ. Ити курдук элбэх кэпсээннээх-ипсээннээх үлэ ветераннара сүргэбитин көтөһөллөрө.

2008 сыл от ыйын 19 күнүттэн 28 күнүгэр диэри Санкт-Петербурга «Белые ночи» турнирга 30-тан тахса Россия араас норуоттарын үөрэнээччилэрэ кытытыгытара. Салбаҥ оскуолатын 5-с кылаас үөрэнээччитэ Саина Габышева 10 бастын иһигэр киирбитэ. Ити Россия үчүгэй көрдөрүү этэ. Кини билигин үрдүк үөрэҕи бүтэрэн, алын сүһүөх кылаас учуутала.

Ф. УШНИЦКАЯ, үлэ ветерана, Салбаҥ оскуолатын саахымат куруһуогун урукку салайааччыта (Бүтүүтэ бэчээттэннэ)

Понедельник, 17 июня

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости
09.15 Сегодня 17 июня. День начинается 6+
09.50 Модный приговор 6+
10.50 Жить здорово! 16+
12.10, 17.00, 18.25 Время покажет 16+
15.15, 03.50 Давай поженимся! 16+
16.00, 03.05 Мужское / Женское 16+
18.00 Вечерние новости
18.50 На самом деле 16+
19.50 Пусть говорят 16+
21.00 Время
21.30 Т/с “Ангел-хранитель” 16+
23.30 Вечерний Ургант 16+
00.00 Познер 16+
01.00 Т/с “Город” 16+

Вторник, 18 июня

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости
09.15 Сегодня 18 июня. День начинается 6+
09.50, 02.00 Модный приговор 6+
10.50 Жить здорово! 16+
12.10, 17.00, 18.25 Время покажет 16+

15.15, 03.50 Давай поженимся! 16+
16.00, 03.05 Мужское / Женское 16+
18.00 Вечерние новости
18.50 На самом деле 16+
19.50 Пусть говорят 16+
21.00 Время
21.30 Т/с “Ангел-хранитель” 16+
23.30 Вечерний Ургант 16+
00.00 Т/с “Город” 16+

Среда, 19 июня

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00, 03.00 Новости
09.15 Сегодня 19 июня. День начинается 6+
09.50, 02.00 Модный приговор 6+
10.50 Жить здорово! 16+
12.10, 17.00, 18.25 Время покажет 16+
15.15, 03.50 Давай поженимся! 16+
16.00, 03.05 Мужское / Женское 16+
18.00 Вечерние новости
18.50 На самом деле 16+
19.50 Пусть говорят 16+
21.00 Время
21.30 Т/с “Ангел-хранитель” 16+
23.30 Вечерний Ургант 16+
00.00 Т/с “Город” 16+

Четверг, 20 июня

05.00, 09.20 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00, 17.30, 03.00 Новости
10.20, 02.10 Модный приговор 6+

11.05 Жить здорово! 16+
12.05, 16.25 Время покажет 16+
15.20 Пусть говорят 16+
18.00 Прямая линия с Владимиром Путиным
21.00 Время
21.30 Т/с “Ангел-хранитель” 16+
23.30 Вечерний Ургант 16+
00.05 Т/с “Город” 16+
03.05 Мужское / Женское 16+
03.55 Давай поженимся! 16+

Пятница, 21 июня

05.00, 09.15 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00 Новости
09.50 Модный приговор 6+
10.50 Жить здорово! 16+
12.10, 18.25 Время покажет 16+
15.20, 04.50 Давай поженимся! 16+
16.10, 04.05 Мужское / Женское 16+
18.00 Вечерние новости
18.50 Человек и закон 16+
19.50 Поле чудес 16+
21.00 Время
21.30 Три аккорда 16+
23.30 Вечерний Ургант 16+
00.25 Анна Ахматова. Вечное присутствие 12+
02.00 Х/ф “Жюстин” 16+

Суббота, 22 июня

05.35, 06.10 Т/с “Восхождение на Олимп” 16+
06.00, 10.00, 12.00 Новости
07.50 Играй, гармонь любимая! 12+
08.35 Умницы и умники 12+
09.45 Слово пастыря 0+
10.10 Чернобыль. Как это было 16+

11.10 Честное слово 12+
12.15 Теория заговора 16+
13.10 Живая жизнь 12+
16.20 Кто хочет стать миллионером? 16+
17.50 Эксклюзив 16+
19.30, 21.20 Сегодня вечером 16+
21.00 Время
23.00 Х/ф “72 часа” 12+
01.00 Х/ф “Рокко и его братья” 16+
04.20 Давай поженимся! 16+
05.00 Контрольная закупка 6+

Воскресенье, 23 июня

05.35, 06.10 Т/с “Восхождение на Олимп” 16+
06.00, 10.00, 12.00 Новости
07.40 Часовой 12+
08.10 Здоровье 16+
09.20 Непутевые заметки 12+
10.10 Жизнь других 12+
11.10, 12.10 Видели видео? 6+
12.50 Камера. Мотор. Страна 16+
14.25 Тодес. Праздничное шоу в Государственном Кремлевском дворце 12+
16.30 Кто хочет стать миллионером? 16+
18.00 Семейные тайны 16+
19.25 Лучше всех! 0+
21.00 Толстой. Воскресенье 16+
22.30 Что? Где? Когда?
23.40 Владимир Шахрин. Жизнь нао в “Чайф” 12+
00.45 Х/ф “Особо опасен” 18+
02.45 Модный приговор 6+
03.40 Мужское / Женское 16+
04.20 Контрольная закупка 6+

Понедельник, 17 июня

05.00, 09.25 Утро России
09.00, 11.00, 14.00, 20.00 Вести
09.55 О самом главном 12+
11.25, 14.25, 17.00, 20.45 Вести. Местное время
11.45 Судьба человека с Борисом Корчевниковым 12+
12.50, 18.50 60 минут 12+
14.45 Кто против? 12+
17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир 16+
21.00 Т/с “Ведьма” 12+
23.15 Х/ф “Место встречи изменить нельзя” 12+
01.55 Вечер с Владимиром Соловьёвым 12+

Вторник, 18 июня

05.00, 09.25 Утро России
09.00, 11.00, 14.00, 20.00 Вести
09.55 О самом главном 12+
11.25, 14.25, 17.00, 20.45 Вести. Местное время
11.45 Судьба человека с Борисом Корчевниковым 12+
12.50, 18.50 60 минут 12+
14.45 Кто против? 12+
17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир 16+
21.00 Т/с “Ведьма” 12+
23.15 Х/ф “Место встречи изменить нельзя” 12+
01.55 Вечер с Владимиром Соловьёвым 12+

Среда, 19 июня

05.00, 09.25 Утро России
09.00, 11.00, 14.00, 20.00 Вести
09.55 О самом главном 12+

11.25, 14.25, 17.00, 20.45 Вести. Местное время
11.45 Судьба человека с Борисом Корчевниковым 12+
12.50, 18.50 60 минут 12+
14.45 Кто против? 12+
17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир 16+
21.00 Т/с “Ведьма” 12+
23.15 Х/ф “Место встречи изменить нельзя” 12+
01.15 Вечер с Владимиром Соловьёвым 12+
04.00 Х/ф “В гости к Богу не бывает опозданий” 12+

Четверг, 20 июня

05.00, 09.25 Утро России
09.00, 11.00, 17.00, 01.20 Вести
09.55 О самом главном 12+
12.25, 23.20 60 минут 12+
13.35 Х/ф “Поцелуй мост” 12+
15.35 Андрей Малахов. Прямой эфир 16+
18.00 Прямая линия с Владимиром Путиным
21.00 Т/с “Ведьма” 12+
01.45 Вечер с Владимиром Соловьёвым 12+

Пятница, 21 июня

05.00, 09.25 Утро России
09.00, 11.00, 14.00, 20.00 Вести
09.55 О самом главном 12+
11.25, 14.25, 17.00, 20.45 Вести. Местное время
11.45 Судьба человека с Борисом Корчевниковым 12+
12.50, 18.50 60 минут 12+
14.45 Кто против? 12+
17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир 16+
21.00 Х/ф “Сила обстоятельств” 12+

01.00 Х/ф “Кукушка” 12+
04.05 Т/с “Сваты” 12+

Суббота, 22 июня

05.00 Утро России. Суббота
08.15 По секрету всему свету 12+
08.40 Местное время. Суббота 12+
09.20 Пятеро на одного 12+
10.10 Сто к одному 12+
11.00 Вести
11.20 Вести. Местное время
11.40 Х/ф “Чужие дети” 12+
13.45 Х/ф “Бабье царство” 12+
17.40 Привет, Андрей! 12+
20.00 Вести в субботу
21.00 Х/ф “Два берега надежды” 12+
01.25 Их звали травники 12+
02.40 Х/ф “Сорокапятка” 12+

Воскресенье, 23 июня

04.15 Х/ф “Кровь не вода” 12+
07.30 Смехопанорама 12+
08.00 Утренняя почта 12+
08.40 Местное время. Воскресенье
09.20 Когда все дома с Тимуром Кизяковым 12+
10.10 Сто к одному 12+
11.00 Вести
11.20 Смеяться разрешается 12+
15.00 Выход в люди 12+
16.00 Х/ф “Надломленные души” 12+
20.00 Вести недели
22.00 Москва. Кремль. Путин 12+
22.40 Х/ф “Алые паруса” 12+
23.30 Воскресный вечер с Владимиром Соловьёвым 12+
03.05 Т/с “Гражданин начальник” 16+

Понедельник, 17 июня

06.00 Ералаш
07.00 М/ф “Дафф Дак. Охотники за чудовищами” 0+
08.30 М/с “Том и Джерри” 0+
09.00 Уральские пельмени. Смехbook 16+
10.10 Т/с “90-е. Весело и громко” 16+
13.55 Х/ф “Большой и добрый великан” 12+
16.05 Х/ф “Земля будущего” 16+
18.45 Х/ф “Район №9” 16+
21.00 Х/ф “Каратэ-пацан” 12+
23.55 “Кино в деталях” с Фёдором Бондарчуком 18+
00.55 Т/с “Пока цветёт папоротник” 16+
01.55 Х/ф “Отчаянный” 0+
03.35 Х/ф “Хранитель времени 3D” 12+
05.30 6 кадров 16+

Вторник, 18 июня

06.00 Ералаш
06.40 М/с “Да здравствует король Джулиан!” 6+
07.30 М/с “Три кота” 0+
07.45 М/с “Приключения Вуди и его друзей” 0+
08.30 М/с “Том и Джерри” 0+
09.00 Уральские пельмени. Смехbook 16+
10.10 Т/с “90-е. Весело и громко” 16+
12.15 Х/ф “Район №9” 16+
14.30 Х/ф “Каратэ-пацан” 12+
17.20 Х/ф “Пёрл харбор” 12+
21.00 Х/ф “Армагеддон” 12+
00.05 Звёзды рулят 16+
01.05 Т/с “Пока цветёт папоротник” 16+
02.05 Х/ф “Хранитель времени 3D” 12+
04.00 Х/ф “Твои, мои, наши” 12+
05.20 6 кадров 16+

Среда, 19 июня

06.00 Ералаш
06.40 М/с “Да здравствует король Джулиан!” 6+
07.30 М/с “Три кота” 0+
07.45 М/с “Приключения Вуди и его друзей” 0+
08.30 М/с “Том и Джерри” 0+
09.00 Уральские пельмени. Смехbook 16+
10.10, 04.40 Т/с “90-е. Весело и громко” 16+
12.15 Х/ф “Пёрл харбор” 12+
15.55 Х/ф “Армагеддон” 12+
19.00 Х/ф “Высший пилотаж” 12+
21.00 Х/ф “Спасатели Малибу” 16+
23.25 Слава Богу, ты пришел! 16+
00.25 Т/с “Беловодье. Тайна затерянной страны” 12+
01.25 Х/ф “Твои, мои, наши” 12+
02.50 Х/ф “История вечной любви” 0+
05.30 6 кадров 16+

Четверг, 20 июня

06.00 Ералаш
06.40 М/с “Да здравствует король Джулиан!” 6+
07.30 М/с “Три кота” 0+
07.45 М/с “Приключения Вуди и его друзей” 0+
08.30 М/с “Том и Джерри” 0+
09.00 Уральские пельмени. Смехbook 16+

10.10, 05.00 Т/с “90-е. Весело и громко” 16+
14.20 Х/ф “Высший пилотаж” 12+
16.20 Х/ф “Спасатели Малибу” 16+
21.00 Х/ф “Агенты а.Н.К.Л.” 16+
21.00 Х/ф “Шпион, который меня кинул” 16+
23.15 Дело было вечером 16+
00.15 Т/с “Беловодье. Тайна затерянной страны” 12+
01.20 Х/ф “История вечной любви” 0+
03.20 Х/ф “Могучий Джо Янг” 12+
05.30 6 кадров 16+

Пятница, 21 июня

06.00 Ералаш
06.40 М/с “Да здравствует король Джулиан!” 6+
07.30 М/с “Три кота” 0+
07.45 М/с “Приключения Вуди и его друзей” 0+
08.30 М/с “Том и Джерри” 0+
09.00, 14.35 Уральские пельмени. Смехbook 16+
10.00 Х/ф “Агенты а.Н.К.Л.” 16+
12.20 Х/ф “Шпион, который меня кинул” 16+
19.30 Шоу “Уральских пельменей” 16+
21.00 Х/ф “Призрак” 6+
23.20 Шоу выходного дня 16+
00.20 Х/ф “50 первых поцелуев” 18+
02.05 Х/ф “Могучий Джо Янг” 12+
03.50 Т/с “90-е. Весело и громко” 16+
05.45 6 кадров 16+

Суббота, 22 июня

06.00 Ералаш
06.25 М/с “Приключения Кота в сапогах” 6+
07.15 М/с “Тролли. Праздник продолжается!” 6+
07.40 М/с “Три кота” 0+
08.05 М/с “Том и Джерри” 0+
09.30 ПрОСТО кухня 12+
10.30 Рогов. Студия 24 16+
11.30, 02.20 Х/ф “Загадочная история Бенджамина Баттона” 16+
14.55 Х/ф “Призрак” 6+
17.10 М/ф “Гадкий я-2” 6+
19.05 М/ф “Гадкий я-2” 6+
21.00 Х/ф “Прометей” 16+
23.35 Х/ф “Последний бой” 18+
04.55 Т/с “90-е. Весело и громко” 16+
05.30 6 кадров 16+

Воскресенье, 23 июня

06.00 Ералаш
06.25 М/с “Приключения Кота в сапогах” 6+
07.15 М/с “Тролли. Праздник продолжается!” 6+
07.40 М/с “Три кота” 0+
08.05 М/с “Царевны” 0+
09.00 Шоу “Уральских пельменей” 16+
10.05 Дело было вечером 16+
11.05 Х/ф “Прометей” 16+
13.35 М/ф “Мегамозг” 0+
15.25 М/ф “Гадкий я” 6+
17.20 М/ф “Гадкий я-2” 6+
19.15 М/ф “Гадкий я-3” 6+
21.00 Х/ф “Одинокий рейнджер” 12+
00.00 Слава Богу, ты пришел! 18+
01.00 Х/ф “50 первых поцелуев” 18+
02.40 Х/ф “Невезучие” 12+
04.00 Т/с “90-е. Весело и громко” 16+
05.30 6 кадров 16+

Понедельник, 17 июня

12.00 Д/ф “Вся правда про...” 12+
12.30 Самые сильные 12+
13.00, 14.55, 17.00, 19.35, 21.40, 00.45, 03.25 Новости
13.05, 17.05, 21.45, 00.50, 05.25 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты
15.00 Футбол. Кубок Америки. Парагвай - Катар. Трансляция из Бразилии 0+
17.35 Футбол. Кубок Америки. Уругвай - Эквадор. Трансляция из Бразилии 0+
19.40 Смешанные единоборства. ONE FC. Нонг Станп против Альмы Джунику. Трансляция из Китая 16+
22.15 Смешанные единоборства. Bellator. Лиото Мачида против Чейла Соннена. Рори Макдональд против Нейма Грейси. Трансляция из США 16+
00.15 Смешанные единоборства. Женские поединки. Специальный репортаж 16+
01.30 Все голы чемпионата мира по Футболу FIFA 2018 г 12+
03.30 Страна восходящего спорта 12+
03.50 Фехтование. Чемпионат Европы. Личное первенство. Трансляция из Германии 0+
06.25 Авиаспорт. Чемпионат мира по воздушным гонкам. Трансляция из Казани 0+
07.25 Команда мечты 12+
07.55 Футбол. Кубок Америки. Япония - Чили. Прямая трансляция из Бразилии
09.55 Х/ф “Закусочная на колёсах” 12+

Вторник, 18 июня

12.00 Д/ф “Вся правда про...” 12+
12.30 Самые сильные 12+
13.00, 14.55, 19.45, 22.10, 00.55 Новости
13.05, 19.50, 22.15, 01.00, 05.00 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты
15.00 Профессиональный бокс. Всемирная Суперсерия. 1/2 финала. Майрис Бриедис против Кшиштофа Гловацки. Юниер Дортикос против Эндрю Табити. Трансляция из Латвии 16+
17.00 Реальный спорт. Бокс 16+
17.45 Футбол. Кубок Америки. Япония - Чили. Трансляция из Бразилии 0+
20.25 Профессиональный

бокс. Илунга Макабу против Дмитрия Кудряшова. Бой за титул WBC Silver в первом тяжёлом весе. Евгений Тищенко против Абрахама Табула. Трансляция из Екатеринбурга 16+
22.50 Волейбол. Лига наций. Женщины. Россия - США. Прямая трансляция из Екатеринбурга
01.30 Страна восходящего спорта 12+
01.50 Профессиональный бокс. Джоз Уоррингтон против Киды Галахада. Бой за титул чемпиона мира по версии IBF в полутяжёлом весе. Трансляция из Великобритании 16+
03.30 Фехтование. Чемпионат Европы. Личное первенство. Трансляция из Германии 0+
05.55 “Кубок Америки. Live”. Специальный репортаж 12+
06.25 Футбол. Кубок Америки. Боливия - Перу. Прямая трансляция из Бразилии
08.25 Команда мечты 12+
08.55 Инсайдеры 12+
09.25 Футбол. Кубок Америки. Бразилия - Венесуэла. Прямая трансляция из Бразилии
11.25 Территория спорта 12+

Среда, 19 июня

12.00 Д/ф “Вся правда про...” 12+
12.30 Самые сильные 12+
13.00, 14.55, 17.00, 20.05, 22.10, 00.55, 03.00 Новости
13.05, 17.05, 22.15, 03.05, 05.30 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты
15.00 Все голы чемпионата мира по Футболу FIFA 2018 г 12+
17.35 “Кубок Америки. Live”. Специальный репортаж 12+
18.05 Футбол. Кубок Америки. Боливия - Перу. Трансляция из Бразилии 0+
20.10 Футбол. Кубок Америки. Бразилия - Венесуэла. Трансляция из Бразилии 0+
22.50 Волейбол. Лига наций. Женщины. Россия - Таиланд. Прямая трансляция из Екатеринбурга
01.00 Смешанные единоборства. Bellator. Гегард Мусаси против Рори Макдональда. Трансляция из США 16+
03.40 Страна восходящего спорта 12+
04.00 Фехтование. Чемпионат Европы. Личное первенство. Трансляция из Германии 0+
06.25 Футбол. Кубок Америки. Колумбия - Катар. Прямая трансляция из Бразилии
08.25 Команда мечты 12+
08.55 Смешанные единоборства. Женские поединки. Специальный репортаж 16+

09.25 Футбол. Кубок Америки. Аргентина - Парагвай. Прямая трансляция из Бразилии
11.25 Территория спорта 12+

Четверг, 20 июня

12.00 Д/ф “Вся правда про...” 12+
12.30 Самые сильные 12+
13.00, 14.55, 19.05, 22.10, 00.55, 02.50 Новости
13.05, 19.10, 22.15, 01.50, 05.00 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты
15.00 Х/ф “Закусочная на колёсах” 12+
17.05 Футбол. Кубок Америки. Колумбия - Катар. Трансляция из Бразилии 0+
20.10 Футбол. Кубок Америки. Аргентина - Парагвай. Трансляция из Бразилии 0+
22.50 Волейбол. Лига наций. Женщины. Россия - Нидерланды. Прямая трансляция из Екатеринбурга
01.00 Лига наций. Специальный обзор 12+
01.30 Страна восходящего спорта 12+
02.55 “Катарские игры”. Специальный репортаж 12+
03.25 Фехтование. Чемпионат Европы. Команды. Трансляция из Германии 0+
05.30 Х/ф “Новая полицейская история” 16+
07.55 Футбол. Кубок Америки. Уругвай - Япония. Прямая трансляция из Бразилии
09.55 Смешанные единоборства. Bellator. Брент Примус против Тима Уайлда. Педро Карвальо против Дерекса Кампоса. Трансляция из Великобритании 16+

Пятница, 21 июня

12.00 Д/ф “Вся правда про...” 12+
12.30 Самые сильные 12+
13.00, 14.55, 17.30, 19.30, 21.20, 23.30, 01.05, 02.20 Новости
13.05, 17.35, 21.25, 23.35, 02.25, 05.00 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты
15.00 “Кубок Америки. Live”. Специальный репортаж 12+
15.30 Футбол. Кубок Америки. Уругвай - Япония. Трансляция из Бразилии 0+
17.55, 21.55 Формула-1. Гран-при Франции. Свободная практика. Прямая трансляция
19.35 Профессиональный бокс. Артур Бетербиев против Радивойе Каладжича. Бой за титул чемпиона мира по версии IBF в полутяжёлом весе. Джервин Анкакас против Юичи Фунаи. Трансляция из США 16+
00.05 “Катарские игры”. Спе-

циальный репортаж 12+
01.10 Все на Футбол! Кубок Америки
01.50 “Легко ли быть российским легкоатлетом?”. Специальный репортаж 12+
02.55 Страна восходящего спорта 12+
03.15 Фехтование. Чемпионат Европы. Команды. Трансляция из Германии 0+
05.50 Волейбол. Лига наций. Мужчины. Россия - Германия. Прямая трансляция из Бразилии
07.55 Футбол. Кубок Америки. Эквадор - Чили. Прямая трансляция из Бразилии
09.55 Х/ф “Победители и грешники” 16+

Суббота, 22 июня

12.00 Х/ф “Рокки Марчиано” 16+
13.50 Волейбол. Лига наций. Мужчины. Россия - Германия. Трансляция из Бразилии 0+
15.50 Футбол. Кубок Америки. Эквадор - Чили. Прямая трансляция из Бразилии 0+
17.50, 20.00, 21.50, 23.00, 02.20, 03.00 Новости
18.00 “Китайская формула”. Специальный репортаж 12+
18.20, 20.05, 23.05, 03.05, 07.55 Все на Матч! Прямой эфир. Аналитика. Интервью. Эксперты
18.55 Формула-1. Гран-при Франции. Свободная практика. Прямая трансляция
20.35 Автоспорт. Российская серия кольцевых гонок. “Смоленское кольцо”. Туринг. Прямая трансляция
21.40 Мастер спорта с Максимом Третьяковым 12+
21.55 Формула-1. Гран-при Франции. Квалификация. Прямая трансляция
00.05 Страна восходящего спорта 12+
00.25 Все голы чемпионата мира по Футболу FIFA 2018 г 12+
02.30 “Кубок Америки. Live”. Специальный репортаж 12+
03.55 Футбол. Кубок Америки. Перу - Бразилия. Прямая трансляция из Бразилии

05.55 Волейбол. Лига наций. Мужчины. Россия - Болгария. Прямая трансляция из Бразилии
08.30 Фехтование. Чемпионат Европы. Команды. Трансляция из Германии 0+
10.00 Смешанные единоборства. Bellator. Гегард Мусаси против Рафаэля Ловато. Пол Дейли против Эрика Сильвы. Трансляция из Великобритании 16+

Воскресенье, 23 июня

12.00, 02.05 Смешанные единоборства. Bellator. Гегар

ЫҢЫРЭХ ТЫЛЛАР

Ытыктыыр, таптыыр, киэн туттар аҕа саастаах коллегабыт, **ОЛЬГА НИКОЛАЕВНА**, эйигин 90 сааскын туолбут өрөгөйдөөх үбүлүөйгүнэн сүрэхтэн тахсар истинг тылларынан эбэрдэлибит! Саха киһитин олоххо күүстээх тапталын, Дьылҕа Хаан араас тургутууларын этэнгэ ааһан, иннин диэки бараар дьүккүөрүн Эн холобургар көрөбүт. Чугас дьонун, оҕолорун, сиэннэрин, биир дойдулаахтарын кыһамньыларынан, сүһүөгүн үрдүгэр сылдьан Ытык сааскын көрсөргүттэн үөрэбит, сөбөбүт, махтанабыт! Үтүөкөн киһибит, аймах дьонун ытыктабылларын ылан, билэр дьонун биһирэбиллэрин истэн, ыччаттын сылаас тапталларын, сиэннэрин минньигэс мичээрдерин ингэринэн, санаан сандардын, үйөн уһаатын!

И.С. Гаврильев аатынан Нам 1-кы N-дээх орто оскуолатын коллектива

БИЛЛЭРИИЛЭР

Об установлении рекомендуемой стоимости на подвоз воды для населения на территории МО «Тюбинский наслег»

На основании Закона РС(Я) от 05.06.2005г. 246 –З № 499-III «О наделении органов местного самоуправления в РС(Я) отдельными государственными полномочиями по государственному регулированию цен (тарифов)», Федерального закона от 06.10.2003 ФЗ -131 «Об общих принципах организации местного самоуправления в РФ», распоряжаюсь:

1. Установить рекомендуемую стоимость на подвозную воду для населения на 2019 год: - на период с 01.07.2019 г. по 30.06.2020 г. – 100 (сто) рублей 00 копеек за 1 бочку (200 литров) с учетом НДС;

2. Службе адресных субсидий на ЖКУ ГКУ РС (Я)

«Агентство субсидий» по Намскому улусу руководствоваться утвержденной стоимостью при расчете субсидий на подвозную воду;

3. Настоящее распоряжение обнародовать на официальном стенде администрации МО «Тюбинский наслег».

4. Контроль за исполнением данного распоряжения оставляю за собой.

Глава К.К. Федоров

РАСПОРЯЖЕНИЕ от 30.05.2019 г. № 050/01-03/1 Об установлении размера платы граждан за жилищные услуги с 01.07.2019 г. по 30.06.2020 г. на территории муниципального образования «Хатын-Арынский наслег»

В соответствии с частью 4 статьи 158 Жилищного кодекса Российской Федерации,

ГАИ информирует

В конце мая 2019 г. в Намском районе улусный женсовет совместно с ГИБДД Намского района провели конкурс Автоледи-2019 среди команд района. Цель мероприятия пропаганда безопасности дорожного движения, здорового образа жизни. Приняло участие 5 команд. Победила команда с. Хатын Арынского наслега Намына-1.

ДЛЯ БЕЗОПАСНОСТИ ДВИЖЕНИЯ

МКУ «Управление образования МО «Намский улус» РСЯ и ОГИБДД по Намскому району, с целью повышения эффективности работы по предупреждению дорожно-транспортных происшествий с участием детей и снижения тяжести их последствий, вовлечение детей и подростков в ЮНИДовское движение, а также приобщение несовершеннолетних к систематическим занятиям физкультурой, пропаганда ЗОЖ, провели ежегодный улусный конкурс-соревнование юных велосипедистов «Безопасное колесо».

Главный приз – велосипед от ООО «Колми» получила первая команда ХАСОШ.

Приложение

к Распоряжению Главы от 30.05.2019 г. № 050/01-03/1 Размер платы граждан за жилищные услуги с 01.07.2019 г. по 30.06.2020 г.

Наименование услуг	Тариф с НДС (руб.)
1 Техническое обслуживание системы отопления	3,35 м.кв.
2 Техническое обслуживание системы отопления и электрооборудования	4,35 м.кв.
3 Техническое обслуживание системы отопления, электрооборудования, водоснабжения и водоотведения	8,45 м.кв.
4 Содержание дворовой территории благоустроенного жилого фонда	4,65 м.кв.
5 Содержание дворовой территории неблагоустроенного жилого фонда	6,91 м.кв.
6 Вывоз ТБО, МБО, сухого мусора благоустроенного жилого фонда	2,95 м.кв.
7 Вывоз ТБО, МБО, сухого мусора неблагоустроенного жилого фонда	4,15 м.кв.

ООО «Правоохранительный центр» юридические услуги по возврату водительских удостоверений. Досрочно. По амнистии. Официально. В судебном порядке. Тел.: 8-800-551-80-02.

® ООО «Уйгу» продает бетон и цементно-песчаный раствор любых марок от В – 3,5 до В – 25 согласно ГОСТ с доставкой.

® Заливаем идеальные ленточные бетонные фундаменты любых размеров согласно ГОСТ.

Тел. 89141056350 (звонить в рабочее время с 9 до 18 ч.)

Коллектив МБОУ НСОШ N2 выражает искреннее соболезнование Петровой Айталине Степановне и ее семье в связи кончиной любимого дедушки	Нам уллуһун үөрэҕин управлениета, улустаабы үөрэх үлэтигэр, профсоюзун комитета Искра нэһилиэгин «Мичээр» улууһун сэдэсдэссэйэ Полина Юрьевна Барамыгина тапталлаах араба. СР суруйааччыларын Союзун чилиэнэ, Нам уллуһун, Арбын, Хатын Арый, Ленский нэһиликтэрин Ытык киһитэ
СТЕПАНОВА Степана Семеновича	ПОТАПОВ Юрий Васильевич-Саргын күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар диринг кутурбаммытын тиздэбит.
Күндү тапталлаах араба, эһэбит, хос эһэбит, үлэ ветерана. Дойдулар икки ардыларынаабы суруйааччылар сойууларын, СӨ суруйааччылар сойууһун чилиэнэ, Нам уллуһун, Арбын, Хатын Арый, Ленский нэһиликтэрин, Ытык киһитэ, «Хатырык нэһилиэгин сайдыытыгар киллэрбит кылаатын иһин» анал аат хаайыһа. «Оту уота» литературнай түмсүү чилиэнэ. «Энгиэли» хаһыат уопастыбаннай кэрэспандизана, элбэх нэһиликэ Өрөгөй ырыатын ааптара. «Кыс көр» — Нам сирэ дьон улусу иккис гимнин курдук ылларан ырыа хоһоонун суруйбут, Арбын нэһилиэгиттэн төрүттээх, Хатырык нэһилиэгин олохтооҕо	ПОТАПОВ Юрий Васильевич-Саргын күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар диринг кутурбаммытын тиздэбит.
ПОТАПОВ Юрий Васильевич-Саргын бу дьыл бас ыйын 6 күнүгэр уһун, ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытын аймахтарыгар, чугас, бары билэр дьонугар, доботторугар диринг кутурбаммытын тиздэбит.	ПОТАПОВ Юрий Васильевич-Саргын күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар диринг кутурбаммытын тиздэбит.
Оболоро, кийииттэрэ, күтүөттэрэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ.	ПОТАПОВ Юрий Васильевич-Саргын күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар диринг кутурбаммытын тиздэбит.
Выражаем глубокое, искреннее соболезнование Сидоровой Сардана Юрьевне и ее семье, близким и родным связи с кончиной любимого отца, дедушки	«Нам уллуһа» МТ дьаһалтата, улус муньабын депутаттарын сабиэтэ СР суруйааччыларын сойуун чилиэнэ, Нам уллуһун Бочуоттаах олохтооҕо, Арбын, Хатын Арый, Хатырык нэһиликтэрин Ытык киһитэ, үлэ ветерана, улустаабы «Оту уота» литературнай түмсүү чилиэнэ
ПОТАПОВА Юрия Васильевича Скорбим вместе с вами	ПОТАПОВ Юрий Васильевич-Саргын күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар диринг кутурбаммытын тиздэбит.
Местниковы, Сидоровы, Даниловы	ПОТАПОВ Юрий Васильевич-Саргын күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар диринг кутурбаммытын тиздэбит.
«Энгиэли» хаһыат редакциятын коллектива СӨ суруйааччыларын Сойууһун чилиэнэ, Нам уллуһун, Арбын, Хатын Арый, Хатырык нэһиликтэрин Ытык киһитэ, үлэ ветерана, «Оту уота» литературнай түмсүү чилиэнэ, биһир бастыҥ корреспондент	Күндүтүк саныыр, тапталлаах, ыгыктанар биһир үлээнэһэбит, «Оту уота» литературнай түмсүү биһир сурун киһибит, СР суруйааччыларын сойуун чилиэнэ, элбэх хоһоон, ырыа, гимн автордара
ПОТАПОВ Юрий Васильевич-Саргын уһун, ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытынан кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр, уруу-хаан дьонугар диринг кутурбаммытын тиздэбит.	ПОТАПОВ Юрий Васильевич-Саргын күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар диринг кутурбаммытын тиздэбит.
ПОТАПОВ Юрий Васильевич-Саргын 77 сааһыгар уһун, ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар диринг кутурбаммытын тиздэбит.	ПОТАПОВ Юрий Васильевич-Саргын күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар диринг кутурбаммытын тиздэбит.
Убаастыыр ытыктыыр киһибит	Улууслугт киэн туттар Ытык киһитэ, поэт
ПОТАПОВ Юрий Васильевич-Саргын ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар диринг кутурбаммытын тиздэбит.	ПОТАПОВ Юрий Васильевич-Саргын ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар диринг кутурбаммытын тиздэбит.
ПОТАПОВ Юрий Васильевич-Саргын ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар диринг кутурбаммытын тиздэбит.	ПОТАПОВ Юрий Васильевич-Саргын ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар диринг кутурбаммытын тиздэбит.
Бииргэ үөрэммит оҕолорун	Искра нэһилиэгин «Мичээр» оҕо садын коллектива.

КЭРИЭСТЭБИЛ

Э д ь и и й – бит, Валентина Николаевна Тихонова, 1-кы Хомустаах нэһилиэгин олохтооҕо ыам ыйын 31 күнүгэр ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбыта 1 сылын туолла.

Валентина Николаевна эйэ-эс, үтүө майгылаах, үөрөкөтө сылдьар, сырдыгынан, ырааһынан сыдыайар, дьонго өрүү көмөлөһөр, үтүөнү, үчүгэйи эрэ баҕарар киһи этэ. Кини 1946 с. олунньу 10 күнүгэр Нам оройуонун 1-кы Хомустаах нэһилиэгин Мотрена Григорьевна Дьяконова, Николай Андреевич Новгородов дьэ кэргэттэригэр күн сирин көрбүтэ. Олоҕу олус таптыра, күүстээх санаалаах, тулуурдаах буолан, кыра эрдэбиттэн ыарыны кытта охсуһан, доруобуйатын тупсарарга дьулуһара, ыалдьар дьонго көмөлөһөрө. Ыал улахан оҕото буолан, кыра эрдэбиттэн эпитетинэстээх, ийгитигэр көмөлөһөн бырааттарын, балыстарын көрөн, бүөбүйдээн улаатыннарбыта. Нам орто оскуолатын 1965 с. бүтэриэбиттэн басытааталлар курстарыгар үөрэнэн, идэ ылан, төрөөбүт дойдутугар 1-кы Хомустаах детсадыгар иитэччинэн үлэтин саҕалаабыта.

Детсадка үлэли сырыттабына, эдьийбит тэрийэр талланнабын, үлэ-эпитетинэстээбин таба көрөн, клубка үлэлэтэри Тааттаҕа Ытык Күөлгэ баянистар курстарыгар үөрэттэрэ ыһпыттара. 1967 с. атырдьах ыйын 1 күнүттэн клубка уус уран салайааччынан ананан, олоҕун устатын тухары культура эйгэтигэр үлэлээбитэ.

Валентина Николаевна үлэтигэр эпитетинэстээх, ирдэбиллээх этэ, баһылаабыт идэтин дирингик билэрэ, бу кэмнэргэ 1-кы Хомустаах клубун үлэтэ ситиһиллэрдээх, үрдүк таһаарылаах буолан, элбэхтик бэлэстэммитэ, социалистическай үлэ күрэхтэригэр бастыҥнарга сылдьыбыта. Эдьийбит культура дьэиэтин директорунан үлэли сылдьан, 1974-75 сс. Бүтүн Россиятаагы тыа культура дьэилэрин көрүүтүгэр бастын үлэтин иһин РСФСР культура министерствотын дипломунан наҕараадаламмыта. Үлэлиир кэмнэригэр 1-кы Хомустаах уус уран концерттара оройуон фестивалларыгар өрүү бастыҥнары истрэтигэр сылдьара. Ол курдук хор, үңкүү коллективтара, вокальная ансамбыллар тэриллэн, ситимнээхтик үлэлээбиттэрэ. Сайын агитбригада ситимин быспакка фермалары, отуулары кэрийэн, үлэ күөстүү оргуйара.

Эдьийбит дэгиттэр талааннаах этэ, кини туппута, этэргэ дылы, барыта тупсавай, орун оннугар, көрүөхтөн кэрэ буолара. Иистэнэрэ, байыра, ыллыыра, хоһоон суруйара, минньигэстик астыыра, уруһуйдуура, маркалары, календардыр коллекциялыыра, хоруонканы аньыра, баянын илииттэн түһэрбэт буолара. Оҕо эрдэбиттэн доруобуйата мөлтөх буолан, өр кэмнэ күүрөккэ балыһаҕа сытан үөрэммитэ. Доруобуйатын тупсарар инниттэн эдэр сааһыттан чөл олоҕу тутуспута. Иоганан дьарыктанара, пенсияҕа тахсан баран, дьахталлары түмэн йогаҕа үөрэтэрэ, дьарыктыыра. Ветераннар вокальной ансамбылларын тэрийэн, түмэн элбэх тэрэһиннэргэ кыттыбыттара. Эдьийбит икки быраатын, үс балгыларын үөрэт-

распоряжаюсь:

1. Установить на территории муниципального образования «Хатын-Арынский наслег» размер платы граждан за жилищные услуги с 01.07.2019 года по 30.06.2020 года согласно приложению к настоящему распоряжению.

2. Настоящее распоряжение опубликовать в средствах массовой информации.

3. Контроль за исполнением данного распоряжения оставляю за собой.

глава Ноговицын И. Д.

тэрбитэ, биһиги атаһытыгар турарбытыгар, үлэлирибитигэр өрүү төһүү күүс-көмө буолара, элбэҕи сүбэлиирэ. Биһиги ситиһииттэн олус диэн үөрэрэ. Ханна да бардабына өрүү кэһиллээх сылдьара, барыбытыгар танас-сап, араас дыкти ооньуурдары аҕалара. Эдьийбит өрүү сиздэрэй таҕастары мода журналыттан көрөн тигэрэ, баайара. Барыбытын хартыынаттан түспүт курдук таҕыннарара.

Эдьийбит биһиргэ төрөөбүттэрин улаатыннарарга, үөрэттэрэргэ баттатан, хойут ыал буолбута. 1986 с. Мэнэ Ханалас Суола Мооругуттан төрүттээх Семен Семенович Тихоновы кытта ыал буолан, холбоһон олус эйэлээхтик, өйдөһөн, кыыс оҕолонон быр бааччы олоббуттара. 1996 с., баара эрэ 10 сыл буолан баран, ыарахан ыарыы күтүөһүтүн Семен Семенович күн сириттэн илдьэ барбыта. Эдьийбит соҕотох хаалан, оҕотун атаҕар туруоран, үөрэттэрэн, үлэһит киһи онорон, сизн оҕолордонон долломмута. Баайбыт былааттара, үтүлүктэрэ, суумкалара кинини санатан, сылааһынан илгийлэр.

Эдьийбитин ыарахан ыарыы олус тургэнник илдьэ барбыта биһир сыл буолла, кинини суохтуурбут, саныырбыт өссө күүһүрэн иһэр курдук. Өрүү «Эдьийтэн ыйбытаахпыт», туох диирэ буолла...» - диэн санаа көтөн түһэр, онтон суох буолбутун өйдөөн хараастабыт. Ийэбит тэнэ киһибит Эдьийбит бархасан, баарбыт тухары эйигин сырдык санаанан өйдүүсаны сылдьыахпыт, өрүү биһиги аттыбытыгар баар курдуккун...

Балтыга, кыһа, сиэнэрэ, аймахтара Новгородтар

Достижение искусства

Большой коллектив музыкантов

1

2

Спортивный наставник

Под него пускали поезда партизаны

Иоанн Креститель как предшественник Христа

Статуя громадных размеров

Твердая толстая бумага

1

Сочный плод дерева

Владелец сельскохозяйственного предприятия

Злое начало в христианстве

Шило на мыло

Нимб у ангела

Церковный муз. инструмент

Сов. физик, лауреат Нобелевской премии

Драгоценная монета, червонец

Солдатский отпуск

Телефон-автомат

Древний тотем славян

Государство в Азии

Периодическая печать

Ядовитое вещество растительного происхождения

Головной убор, фуражка

Награда за особые заслуги

Рыба с черной икрой

Порт на Азовском море

Зловонный истребитель грызунов

Имя актера Смоктуновского

А вы знали, что ...?

Пульт от телевизора — самый грязный предмет в доме, больнице или отеле

Ответы на сканворд от N22

			Д	О	Б	Р	Ы	Н	И	Н		З			
					У			Ы				Н			
К				Л	И	С	Т	О	В	К	А				
Л				А			Ь					Х			
А					В	Е	Н	Е	Р	А		А			
С	А	М	А	Р	А		Е	А				Р			
С		М			Г		Т	А	Л	Ь					
И	Л	Ь	И	Н		Т	А	Б	У	Н					
К			Н			Р			Ш	А	Р	Ф			
И	Ю	Л	Ь			Б	А	Ш	Т	А	Н	А			
						У	С			А		Л			
Д	А	К	А	Р		С		Ч	А	С	Т	Ь			
						О	К	А	М			С			
Т	Р	Я	П	К	А		У					Т			
						У	Й	Р				А			
						З	Л	О				Р			
						Р	О	З	О	М	О	С	К	И	Т

	1		28		31			36		2	41		44		
25					3					38					47
4										5					
					6										
7										8					
					9										
	10		30		33					11	40		43		46
12										13					
										37					
	14	29		32		35				15		42		45	
26						16									48
17										18					
										19					
20											21				
										22					
	23										24				

КРОССВОРД

По горизонтали: 1. Служительница божества, весталка 2. Немецкая водка 3. Движение кисти художника 4. Словарный состав языка 5. Скамочное морское существо 6. Великое изобретение Попова 7. Малолетний зверь 8. Сторона кисти руки 9. Доказательство непричастности к преступлению 10. Предмет одежды, передник хозяйки 11. Деталь в механизмах 12. Вознаграждение за труд 13. Капитан кавалерии 14. Любитель тонких, изысканных блюд 15. Бедренная часть туши 16. Город на р. Скарп во Франции 17. Альбом для хранения марок 18. Самодвижущийся подводный снаряд 19. Небольшое отверстие, незаполненное пространство 20. Представительница прекрасного пола 21. Басня Крылова 22. Противник крестика 23. Установленная заработная плата 24. Птица-эмблема МХАТа

По вертикали: 25. Род вышивки 26. Тропическое дерево с ценной древесиной 10. Левая или правая сторона шеренги 28. Приспособление для игры в теннис 29. Казачий унтер-офицер 30. Громкоговоритель, мегафон 31. Дефицит времени 32. Состав для натирания полов 33. Счастливое стечение обстоятельств 3. Детский поэт 35. Минеральная лечебная вода 36. Представитель боевых искусств 37. Детская центрифуга 38. Домашний заяц 15. Шутник, юморист 40. Отверстие в улье для вылета пчел 41. Курица, высиживающая цыплят 42. Тайная полиция 43. Настоятель небольшого католического монастыря 44. Мелкая древнерусская монета 45. Кольцо на шее собаки 46. Человек, распускающий нюни 47. Белое сладкое вещество 48. Пожароопасная принадлежность вора

Ответы на кроссворд от N22

По горизонтали: 1. ГЛУШЬ 2. ОКОВА 3. ЗЕБРА 4. ТАКТИКА 5. ВЕРБЛЮД 6. ВИНЕР 7. ПАЦИЕНТ 8. АКСАКАЛ 9. РЫНДА 10. НЯНЬКА 11. МОНГОЛ 12. ИНОЗЕМЕЦ 13. ПАНОРАМА 14. НЕРЕСТ 15. ОБИВКА 16. РЫСАК 17. КАМОРКА 18. ТРИЛЛЕР 19. ВАРНА 20. БАЛЬЗАМ 21. ВАЛЕНКИ 22. АСТРА 23. НАРЯД 24. ПЯТАК

По вертикали: 25. СТЕПЬ 26. СКОБА 10. НИНОН 28. ЛОКАЦИЯ 29. ЕРМОЛКА 30. НАЗАР 31. ШНИЦЕЛЬ 32. ЕВРАЗИЯ 33. КУМЫС 3. ЗАВТРА 35. ТРАВМА 36. ОБОНЯНИЕ 37. ПЕСТРОТА 38. АВРААМ 15. ОКТАВА 40. ОЗНОБ 41. КАРЛСОН 42. ИДИЛЛИЯ 43. ГУРОВ 44. ВОЛОКНО 45. КОЛОННА 46. ЛИМФА 47. УДАЛЬ 48. ДРУИД

Кылаабынай редактор
В.Г. КАСЬЯНОВ
ОТДЕЛЛАР:
редакторы солбуйааччы — 41332,
хаһыаты таңгы — 41332,
бухгалтерия — 41141,
факс — 41141.

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, «Нам улууһун «Энсиэли» хаһыат редакцията» автономнай учреждение. Сибээс, информационнай технологиялар уонна маассабай коммуникациялар эйгэлэригэр кэтээн көрүүгэ Федеральной сулууспа СР управлениетыгар 2012 с. олунньу 7 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ — **ПИ №ТУ14-0216**.
Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэитин, дьиэбит аадырыһын чопчу ыйын. Редакцияга киирбит суруктар төннөрүллүбэттэр. **Автор этэрэ хаһыат санаатыһын мэлдьи биир буолбат.**
«ЭНСИЭЛИ» - Нам улууһун хаһыата.
Редакция, издатель аадырыһа: 678380, СР, Нам улууһа, Нам сэл., Ст. Платонова уул., 1/2 корп.
Типография аадырыһа: Дьокуускай к., Вилюйсай переулук, 20
E-mail: Namtsy41141@mail.ru

Хаһыат «Якутия» медиа-холдинг АУо типографиятыгар бэчээттэннэ.
Аадырыһа:
Дьокуускай к., Вилюйсай переулук, 20
Формата А3. Кээмэйэ 3,0 бэчээт. лис
Көгүл сыананаан атыыланар
Индексэ — Р0005. Тираһа — 986 экз.
Бэчээкэ илии баттанытын графига —
12:00 ч. 10.06.2019 с.
Бэчээкэ илии баттанна — 11:20 ч. 10.06.2019 с.